

*Schrijvers
van
Spanje*

*Heleen Peeters,
maart 2013*

Schrijvers van Spanje

Elia Barceló

Elia Barceló Esteve werd in 1957 geboren in Elda, een dorp vlakbij de stad Alicante, in een familie van boekenwormen. Het was dus niet zo verwonderlijk dat zij al op haar vierde jaar leerde lezen en van jongs af aan gefascineerd was door literatuur. Ze studeerde Angelsaksische en Spaanse letterkunde aan de universiteiten van Valencia en Alicante en sloot haar studie af in Innsbrück, waar ze sinds 1981 woont en aan de universiteit verbonden is. In 1995 vond haar universitaire promotie plaats en al jarenlang doceert Elia Barceló naast Spaanse literatuur ook creative writing, een breedgeöriënteerde opleiding in literair schrijverschap.

Elia Barceló is een zeer vaardig schrijfster met veel gevoel voor stijl en ritme. Naar eigen zeggen is ze een romantisch en nostalgisch type. Zo heeft ze een uitgesproken affiniteit met films als 2001 van Stanley Kubrick en is ze dol op liederen als die van Leonard Cohen. Haar werken bestrijken uiteenlopende terreinen, maar ze is in het Spaanse taalgebied vooral bekend als een der belangrijkste vertegenwoordigers van het genre sciencefiction. Samen met de Argentijnse Angélica Gorodischer en de Cubaanse Daína Chaviano geldt ze als 'de vrouwelijke drie-eenheid van de sciencefiction in het Castiliaans'.

Al jong begon Elia ook te schrijven; in 1981 debuteerde ze met een kort verhaal. Ze specialiseerde zich in fantastische vertellingen waarvan er tientallen in tijdschriften geplaatst werden. Inmiddels staan ongeveer vijftien romans op haar naam, waaronder drie sciencefictionwerken en drie jeugdromans. Ook schreef ze een uitvoerig essay over de archetypen van de horror in de verhalen van Julio Cortázar, een van haar literaire inspiratoren. Verschillende van haar boeken werden vertaald in het Frans, Italiaans, Catalaans, Esperanto en Nederlands. Op het terrein van de jeugdliteratuur boekt Barceló vanaf 1997 succes. Op het gebied van sciencefiction en jeugdliteratuur won Elia Barceló in de loop der tijd verschillende Spaanse en internationale prijzen. Het jaar 2007 was een 'oogstjaar': toen won ze zowel de EDEBÉ-prijs voor jeugdliteratuur als de Premio Gabriel, een oeuvreprijs voor buitengewone prestaties op het gebied van sciencefiction- en fantasieliteratuur. In datzelfde jaar werd Elia Barceló benoemd tot erelid van Nocte, het Spaanse Genootschap van Horrorschrijvers.

Pas de laatste jaren werden enkele romans van Elia Barceló in het Nederlands vertaald. De vertalingen zijn ook als e-boek verkrijgbaar. De kracht van deze werken is vooral gelegen in nauwkeurig opgebouwde spanning en treffende formuleringen. In de vertalingen is dikwijls een zakelijker jargon gebruikt. De nuchtere titel van sommige vertalingen vormen ook een merkwaardig contrast met de sfeervolle omslagen en hadden best wat dichter bij de originele titel mogen blijven.

Bal masqué (in het origineel: Disfraces terribles) is een complex verhaal waarin de jonge literair criticus Ariel Lenormand, geobsedeerd door de Argentijnse schrijver Raúl de la Torre die in Parijs enkele jaren tevoren onder raadselachtige omstandigheden overleed, besluit een biografie te schrijven van deze auteur. Zowel in het leven als in de werken van De la Torre blijken duistere geheimen te schuilen. Al spoedig blijkt dat Ariels onderzoek een levensgevaarlijke onderneming is. Hij raakt bij het contact met de weduwe en enkele vrienden van de overleden schrijver verstrikt in een labyrint van verdachtmakingen en intriges, van koppig stilzwijgen en verleiding. Het verhaal kent vele onverwachte wendingen en het einde is nogal onvoorspelbaar. Behendig weet Barceló de lezer dit spannende boek in te trekken.

In Donker geheim (Las largas sombras) worden zeven vrouwen opgevoerd die in 1974 hartsvriendinnen waren en sindsdien, drieëndertig jaar lang, een gruwelijke geheim met zich meedroegen, dat ze nu door een onverwachte ontwikkeling opnieuw onder ogen moeten zien. Indertijd kwam een klasgenote aan wie ze allemaal een hekel hadden, niet mee terug van een schoolreisje naar Mallorca. De levens van de betrokken vrouwen blijken intens beïnvloed te zijn door de gebeurtenis van toen en de leugens die zij indertijd ophingen. Door de zelfmoord van een van hen wordt het nu allemaal weer opgerakeld. De beschrijving van de ontwikkelingen in de jaren zeventig zijn fascinerend en realistisch. De schrijfster slaagt erin bij de lezer sympathie te wekken voor deze vrouwen.

In het novelleachtige De eeuwige terugkeer van de liefde (originele titel: El secreto del orfebre) keert een goudsmid vanuit New York waar hij zich lang geleden vestigde, terug naar zijn Spaanse geboortedorp. Daar beleefde hij als negentienjarige een heftige romance met een oudere vrouw, die hij nooit heeft kunnen vergeten. In melancholische beschouwingen schetst Elia Barceló een reis terug in de tijd, met een herbeleving van de romantische affaire.

Geïnspireerd door het lied Famous blue raincoat van Leonard Cohen presenteert ze in dit boek een sterk verhaal over tijd, verlangen en tijdloze liefde. De stem van de goudsmid klinkt diep als die van Cohen. Enkele jaren na het verschijnen gaf de auteur in een interview aan dat dit boek haar eigen favoriet is.

Stemmen uit het verleden (*El vuelo del hipogrifo*) is een gecompliceerd, zeer uitvoerig verhaal. Als de jeugdige Katia Steiner, een filologe zoals Barceló zelf, op verzoek in Rome de nalatenschap van de beroemde Spaans-Italiaanse wetenschapper José María Valcárcel helpt inventariseren, stuit zij op enkele merkwaardige documenten. Het blijken aantekeningen van de overleden geleerde zelf, waarin ze leest over een geheim genootschap, de Club van Dertien, en over bepaalde schilderijen die de sleutel zijn tot een mysterie. Katia werpt zich op de ontraadseling daarvan. Ze blijkt echter niet de enige te zijn en ze komt in aanraking met mensen die bereid zijn tot het uiterste te gaan om Valcárcels notities in handen te krijgen. Katia's gevaarlijke zoektocht voert haar in een duistere wereld. Ze verliest er haar hart en vindt uiteindelijk haar eigen identiteit. Dit boek is geraffineerd van opbouw en uitwerking.

Tangohart (*Corazón de tango*) is wederom een beknopt boekje. In amper 150 pagina's voert Elia Barceló de lezer van dit melancholische werk terug in de tijd, naar het Buenos Aires van rond 1920, toen de tango het leven op straat bepaalde. Het verhaal ontwikkelt zich als de metafoor van een tango, een verhaal van verlangen en passie, verraad en noodlot. Trefzeker zet de schrijfster personages neer als een Spaanse immigrante en een jonge Italiaanse gelukzoeker. Ze ontrafelt de duistere, geheime verlangens die tot misdaad kunnen leiden en voert als in een tango de spanning geleidelijk op. Geraffineerd klinkt tussendoor onverhulde kritiek op de machocultuur die inherent was aan de beschreven periode. *Bal masqué*, *Tangohart* en *Stemmen uit het verleden* zijn als trilogie uitgegeven in een verzamelbundel uit 2009.

De novelle *Laura* begint als een redelijk nuchter verhaal. De Madrileen Miguel is naar Innsbruck gereisd omdat zijn vader daar na een verkeersongeluk in een ziekenhuis in coma ligt. Hij weet dat zijn vader kort daarvoor vanuit Argentinië naar Oostenrijk is overgekomen om na lange tijd zijn eerste vrouw en zijn dochter Laura, Miguels halfzus, te bezoeken. Miguel gaat op zoek naar beide vrouwen. Hij ontmoet Margit, een vriendin van zijn halfzusje, die hem vertelt dat beide vrouwen overleden zijn en dat Laura waarschijnlijk zelfmoord heeft gepleegd door van een rots te springen.

Het huis van Laura en haar moeder in Innsbruck hangt vol foto's van zijn vader en Miguel vindt er een doos met brieven van Laura aan hun beider vader. Samen met Margit duikt Miguel steeds dieper in het verleden, zonder te bevroeden wat hij overhoop gaat halen en pas dan komen magische elementen naar boven. Het is een knap geconstrueerde novelle met een verrassende afloop.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
De eeuwige terugkeer van de liefde	Dorothea ter Horst	2005
Bal Masqué, Tangohart en stemmen uit het verleden	Dorothea van der Horst/ Jacqueline Visscher	2009
Laura	Jacqueline Visscher	2010
Donker geheim	Jacqueline Visscher	2010

Camilo José Cela

In 1989 werd Camilo José Cela Trulock de Nobelprijs voor Literatuur toegekend, in 1994 de Premio Planeta en in 1995 de Premio Cervantes. Van Puerto Rico tot Jeruzalem kenden diverse universiteiten hem een eredoctoraat toe. En als klap op de vuurpijl eerde koning Juan Carlos hem in 1996, op zijn tachtigste verjaardag, met de adellijke titel Markies van Iria Flavia voor zijn buitengewone bijdragen aan de Castiliaanse taal en literatuur. Aan officiële erkenning ontbrak het hem uiteindelijk dus niet. De keerzijde: In de Francotijd werd hij als medewerker van de nationale censuur door de literaire wereld beschouwd als spion en verrader. In 2004 volgde alsnog een veroordeling hiervoor. Op de Premio Cervantes had hij veel te lang moeten wachten, althans dat vond hij zelf. 'In onze beoordeling spelen uitsluitend zijn literaire kwaliteiten een rol en niet zijn uitspraken', verklaarde de juryvoorzitter bij de toekenning van deze prijs aan Cela. Openlijk werd Cela door verschillende critici neergezet als huichelaar, verwaande snoeshaan en opschepper. Hij werd aangeklaagd wegens plagiaat in het boek *La cruz de San Andrés* uit 1994, waarvoor hij de Premio Planeta had ontvangen. De schrijfster en beeldend kunstenaar María del Carmen Formoso ontdekte in 1999 in genoemd werk grote overeenkomsten in verhaallijnen en personages met haar eigen boek *Carmen, Carmela, Carmiña* en zelfs identieke tekstdelen. In deze zaak werd Cela in eerste instantie vrijgesproken, maar uiteindelijk in 2009 door de rechter veroordeeld.

Wie was Camilo José Cela? Op zijn minst een zeer productief en veelzijdig man. Meer dan een halve eeuw lang liet hij van zich horen als essayist, tijdschriftredacteur, journalist, maar bovenal als auteur van een aanhoudende stroom romans, verhalenbundels, gedichten, reisverhalen, toneelstukken en lexicografische werken. Daarnaast boekte hij enig succes als schilder en als toneel- en filmacteur. Algemeen wordt erkend, dat Cela een der belangrijkste en meest invloedrijke Spaanse auteurs van de twintigste eeuw was. De meeste van zijn romans werden enthousiast ontvangen, in vele talen vertaald en ook bestaan er verfilmingen van enkele van zijn werken. Plagiaat is echter wel een doodzonde voor een schrijver, zijn keuzes in het leven blijven omstreden en als een gemakkelijk of beminnelijk man wordt hij nergens afgeschilderd.

Camilo José Cela werd in 1916 geboren in de parochie Iria Flavia in Padrón, een kleine plaats in Galicië. Hij was het eerste kind van een Galicische vader en een moeder van Engels-Italiaanse origine. Zijn Engelse grootvader was leidinggevende geweest bij de aanleg van de eerste spoorweg van Galicië. In 1925 verhuisde het gezin naar Madrid, in verband met het werk van de vader. In 1931 moest Camilo maandenlang in een tuberculosesanatorium doorbrengen. Deze gedwongen rustperiode benutte hij voor een intensieve bestudering van literatuur, in het bijzonder werken van de filosoof Ortega y Gasset en van klassieke Spaanse schrijvers.

Secundair onderwijs genoot Camilo José Cela aan het Instituto de San Isidro in Madrid, een eeuwenoude jezuietenschool die trots melding maakt van vele later illustere oudleerlingen: de schrijvers Lope de Vega, Calderón de la Barca en Francisco de Quevedo en de winnaars van de Nobelprijs voor Literatuur in respectievelijk 1922 en 1977, Jacinto Benavente en Vicente Aleixandre. En voortaan dus ook Camilo José Cela. Na de schooljaren begon Cela aan een studie Medicijnen in Madrid, maar al gauw was hij vaker als toehoorder bij de colleges Moderne Spaanse Literatuur te vinden. Hij kwam in aanraking met enkele schrijvers, hield de studie voor gezien en ging zich volledig aan literatuur wijden.

Toen spoedig daarna de Spaanse Burgeroorlog uitbrak, koos hij partij voor de nationalist en vocht mee aan hun zijde. Al snel echter raakte hij gewond en de rest van de oorlogsperiode bracht hij in een hospitaal in Logroño door. Na afloop van de Burgeroorlog werd Cela door twijfels overvallen, zag geen heil in hervatting van zijn studie, werkte tijdelijk voor een textielbedrijf, maar begon geleidelijk ook weer serieus te schrijven. De eerste editie van zijn debuutroman, *La familia de Pascual Duarte*, kwam in 1942 uit. Slechts met veel moeite en dankzij de bemiddeling van een vriend werd een uitgever voor dit boek gevonden. Ondanks deze moeizame start werd het boek een groot succes en bespraken, enkele literaire critici het vol enthousiasme. Daarna werd het echter door de censuur op last van de clerus van de rooms-katholieke kerk verboden. De tweede druk werd in Argentinië uitgegeven. *La familia de Pascual Duarte* werd in 1975 verfilmd door Ricardo Franco. Direct na zijn debuut begon Cela aan *La colmena* (De bijenkorf), in 1951 eveneens in Buenos Aires gepubliceerd.

Camilo José Cela trouwde in 1944 met María del Rosario Conde Picavea. In 1946 werd hun enig kind geboren, een zoon die dezelfde voornamen kreeg als pa: Camilo José Cela Conde. In 1954 vestigde Cela zich met vrouw en kind in Palma de Mallorca waar hij gedurende twintig jaar als hoofdredacteur van het tijdschrift *Papeles de Son Armadans* onder meer aan dissidente schrijvers in ballingschap een podium bood. Op eigen initiatief werkte hij in die tijd voor de censuur van het Francoregime. Dit verdedigde hij laconiek met: 'Het is beter dat ik hier zit dan iemand anders en bovendien heb ik het geld nodig'. Al in 1957 mocht Cela toetreden tot de Real Academia de España. In 1959 liet hij het eerste deel van zijn memoires het licht zien, *La Rosa*, over zijn jeugdijaren, dat bedoeld was als het begin van een zeer omvangrijk project. Pas in 1993 kwam een tweede deel memoires uit en daar bleef het bij.

Camilo José Cela was onder meer bevriend met de veel oudere Pablo Picasso. Het boek *Gavilla de fábulas sin amor* uit 1962 was een gezamenlijk project. Het bevat verhalen van Cela en 32 drogenaaldprenten van Picasso.

Na de Francotijd, tijdens de Transitie, was Cela van juni 1977 tot januari 1979 senator, daartoe benoemd door koning Juan Carlos I. In die positie was hij betrokken bij de totstandkoming van de nieuwe grondwet. Hij betoonde zich in die tijd groot voorstander van het aanwijzen van het Castiliaans als enige officiële taal van Spanje. De werken van Camilo José Cela kenmerken zich door een fantasierijke inhoud, met overdrijvingen en met accentuering van plotseling opdoemende gewelddadigheid. Qua milieu spelen zijn werken zich vaak af aan de randen van de samenleving. Zijn stijl wordt rauw-realistisch genoemd en is vol ironische wendingen. De term *tremendismo* die er wel aan gehecht wordt, is ontleend aan een bepaalde stijl van stierenvechten. Sommige van zijn verhalende werken zijn als experimenteel, surrealistisch of zelfs absurdistisch te kwalificeren. De laatste romans tonen de meeste complexiteit.

Decennialang was María del Rosario zijn trouwe echtgenote en allroundsecretaresse. In 1989 scheidde hij echter van haar en in 1991 trad hij opnieuw in het huwelijk, met Marina Castaño. Tot zijn overlijden in januari 2002 woonden zij in Guadalajara. Zijn laatste gepubliceerde werk was *Madera de Boj* uit 1999. De vrije, ongebonden structuur ervan, de onstuimigheid en het bijzondere taalgebruik maken deze roman tot een typerend laatste werk.

Cela's debuutroman werd pas in 1950 in het Nederlands vertaald. Ook andere werken werden pas vele jaren na publicatie van het origineel onder de aandacht van het Nederlandse publiek gebracht en gerecenseerd. Bijzonder succesvol waren zijn boeken hier nooit. Vanaf 1989, toen Cela de Nobelprijs won en tegelijkertijd de belangstelling in Nederland voor literatuur uit Spanje in het algemeen enige opleving toonde, werd een aantal van de eerste vertalingen heruitgegeven in ons land. De momenteel beschikbare vertalingen dateren soms van vele jaren geleden - die van De windmolen van de hand van Geers zelfs uit 1958 - maar zijn merendeels nog verrassend goed leesbaar. Uitgeverij Meulenhoff komt de eer toe, bij uitstek Cela naar de Nederlandse lezer gebracht te hebben.

Enkele dagen nadat Camilo José Cela in 1989 de Nobelprijs voor Literatuur in ontvangst genomen had, publiceerde zijn zoon, die inmiddels hoogleraar rechtsfilosofie was, een beschouwing over zijn relatie met zijn vader: Cela, mi padre. In een interview karakteriseerde de zoon zijn vader enigszins laconiek als: 'een man met een enorm ego'.

Cela werd in Padrón begraven. Hij wordt er geëerd met een standbeeld, een plein en een laan. Ook in verscheidene andere plaatsen in de Spaanstalige wereld is hij vernoemd. In Padrón beheert een stichting in een museum de literaire erfenis van Cela, onder het motto een uitspraak van de schrijver: El que resiste, gana, wat zoveel betekent als 'de aanhouder wint'.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
De familie van Pascual Duarte	Aline Glastra van Loon	1995
De Bijenkorf	J.G. Rijkmans	2004
Mrs. Caldwell spreekt met haar zoon	Mariolein Sabarte	1989
De nacht van San Camilo	Ton Ceelen	1991
Mazurka voor twee doden	Ton Ceelen	1990

Miguel Delibes

Op 12 maart 2010 overleed na een lang ziekbed Miguel Delibes in Valladolid, de stad waar hij in 1920 geboren werd en vrijwel zijn gehele leven had gewoond. Massaal werd aan deze gevierde burger van de stad de laatste eer bewezen, vele bekende Spanjaarden waren aanwezig bij zijn uitvaart en zijn stoffelijke overschot werd, tezamen met dat van zijn reeds in 1974 overleden echtgenote, bijgezet in het pantheon der illusteren.

Aan eerbetoon had het Miguel Delibes overigens ook gedurende zijn lange leven niet ontbroken. Hij ontving vele literaire prijzen, onder meer de Premio Príncipe de Asturias (1982), de Premio Cervantes (1993) en de Premio Nacional de Literatura (1998), verschillende universiteiten verleenden hem een eredoctoraat en in 1973 werd hij gekozen tot lid van de Real Academia Española. Toen hij al ernstig ziek was, brachten koning Juan Carlos I en koningin Sophia een persoonlijk bezoek aan de schrijver. De laatste jaren zei Delibes regelmatig, dat hij zijn leven als voltooid beschouwde.

Na studies rechten en economie en een tekenopleiding kwam hij in 1941 in dienst van het dagblad El Norte de Castilla, aanvankelijk als cartoonist, maar al snel ging hij over naar de schrijvende journalistiek. Eerst schreef hij vooral filmrecensies; geleidelijk kromp hij op tot hoofdredacteur van de krant. In 1963 was hij de veelvuldige aanvaringen met de franquistische censuur zo beu dat hij die functie neerlegde. Jarenlang was hij tevens docent geschiedenis en handelsrecht aan de universiteit van Valladolid. Al in zijn jeugd had Miguel Delibes tijdens vakanties in het dorp van zijn grootouders een sterke binding opgebouwd met het platteland. Hij werd een groot liefhebber van vissen en jagen, waarover hij verschillende boeken schreef en hij typeerde zichzelf later graag als een schrijvende jager. Ruim twintig romans schreef Delibes, verder reisverslagen, talloze artikelen, essays en enkele kinderboeken. Zijn debuutroman in 1947, *La sombra del ciprés es alargada*, werd bekroond met de Premio Nadal. Bij de publicatie van zijn tweede boek kreeg hij ook als romanschrijver te maken met de censuur en hij zou er nog dikwijls mee in botsing komen. Hij aanbad Ángeles de Castro, de vrouw met wie hij in 1946 getrouwd was; zij was zijn muze, zijn grote inspiratiebron.

Ze kregen zeven kinderen en de jaren '60 waren Delibes' meest gelukkige en productieve periode: elk jaar een kind en een boek. In die tijd reisde hij langs enkele Duitse universiteiten en vervulde hij een gasthoogleraarschap aan de universiteit van Maryland, VS.

De verhalen in zijn romans ontleende Miguel Delibes dikwijls aan het dagelijks leven op het platteland in de Francotijd; de onderliggende thema's zijn liefde, natuur, eenzaamheid, oorlog en vrede, dood. Verschillende van zijn romans werden in de loop der jaren voor film of toneel bewerkt.

Slechts vijf romans van Delibes werden in het Nederlands vertaald. Deze vijf vormen echter wel een goede selectie, geen dikke pillen, maar een waardige representatie van zijn oeuvre. Ze behoren ook zonder meer tot zijn beste romans; bovendien hebben de vertalers zich over het algemeen goed van hun taak gekweten. In woordkeus, stijl en sfeertekening doen zij de overtuigingskracht van Delibes tot haar recht komen. Merkwaardig is, dat het na de publicatie van de oorspronkelijke boeken zo lang geduurd heeft tot deze Nederlandse edities werden uitgebracht.

De weg (El camino, uit 1950), Delibes' derde roman, is een fijnzinnige vertelling waarin een twaalfjarige dorpsjongen terugblijkt op zijn relaties en belevenissen in het dorp, op het moment dat hij aan de vooravond staat van zijn vertrek naar de grote stad, waar zijn vader hem heen stuurt voor zijn verdere ontwikkeling. Een ogenschijnlijk eenvoudig verhaal, waaruit thema's als liefde en vriendschap subtiel naar voren komen. Het werd in 1963 verfilmd door Ana Mariscal.

Vijf uren met Mario (origineel gepubliceerd in 1966) is de monoloog van een weduwe, die wakend bij de doodskist van haar jong overleden echtgenoot in eenzaamheid hun gezamenlijke leven overpeinst. Achteraf verwijt zij haar man gebrek aan ambitie. Dit boek wordt door velen beschouwd als het allerbeste werk van Delibes; het is bewerkt voor toneel en met groot succes vanaf 1979 opgevoerd in Spanje. De film Función de noche van Josefina Molina uit 1981 is eveneens op dit boek gebaseerd.

Het rode vloeitje (La hoja roja, 1968) is een zeer intiem verhaal. Een fotograaf kijkt bij zijn pensionering terug op zijn leven dat in essentie altijd eenzaam geweest is. Hij tracht te overzien wat het leven nog voor hem in petto zal hebben.

De heilige dwazen (*Los santos inocentes*, 1981) verhaalt de geschiedenis van enkele generaties van een familie op het platteland van Extremadura. Deze familie beseft dat ze voortdurend wordt uitgebuit, onderdrukt en vernederd door de plaatselijke machthebbers, maar heeft leren berusten in haar lot. Ook dit boek werd verfilmd, door Mario Camus in 1984.

De ketter, Delibes' laatste grote werk, *El hereje* uit 1998, speelt in de zestiende eeuw in Valladolid. Bij de geboorte van de hoofdpersoon, Cipriano Salcedo, telg uit een aanzienlijk koopmansgeslacht, overlijdt zijn moeder. De vader bestempelt het kind gevoelloos als moedermoordenaar en verbant het naar een vondelingentehuis. Met deze relatie komt het nooit meer goed, maar Cipriano ontwikkelt zich met hulp van anderen tot een invloedrijk persoon binnen de toonaangevende kringen in de stad Valladolid en bemoeit zich actief met de groeiende lutherse beweging. De felle reacties van de Inquisitie op de reformatorischgezinden bepalen Cipriano's verdere leven, tot zijn dood bij een historisch autodafe. Buitengewoon fascinerend!

Al bij gelegenheid van de uitreiking van de Premio Nacional de Narrativa voor *El Hereje* in 1999, verklaarde de auteur, dat hij eigenlijk wel 'klaar' was met schrijven, mede omdat darmkanker bij hem was vastgesteld. Daarna verschenen alleen nog enkele bundels vroegere essays en artikelen. In Valladolid is een straat herdoopt in *Ruta del Hereje* en een plaquette onthuld als eerbetoon aan Delibes, schrijver van kleine grootse verhalen.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
De heilige dwazen	Paul Aquarius	1988
De weg	Sophie Brinkman	1989
Het rode vloeitje	Willemien Otten-Mulders	1990
Vijf uren met Mario	Sophie Brinkman	1992
De ketter	Arie van der Wal	2003

Federico García Lorca

Bij zijn geboorte in 1898 lachte het leven hem toe. Als oudste zoon van een begaafd pianiste en een herenboer in het dorp Fuente Vaqueros, Andalusië, was hij verzekerd van een inspirerende omgeving met ruim voldoende middelen van bestaan. Zijn moeder leerde hem al jong pianospelen en hij bleek haar muzikale talent geërfd te hebben. Ook zijn muziekleraar zag een muzikale carrière voor Federico in het verschiet. Verder verdiepte hij zich reeds in zijn jeugd uitvoerig in de traditionele liederen, verhalen en gebruiken van Andalusië. Zijn eerste gedichten schreef hij als puber en hij oogstte er in kleine kring succes mee. Op aandringen van zijn vader ging hij Rechten en Wijsbegeerte studeren in Granada, al lag zijn hart duidelijk bij de kunst.

In 1919 verhuisde García Lorca naar Madrid om daar zijn universitaire studie voort te zetten met onder meer colleges literatuurwetenschap. Hij kwam er direct in contact met verwante zielen; Luis Buñuel en Salvador Dalí werden zijn boezemvrienden. Geruime tijd inspireerden deze kunstenaars elkaar. Met Salvador Dalí begon Federico een homo-erotische verhouding. Riskant, want in die tijd stond daar in Spanje officieel nog vijftien jaar gevangenisstraf op. Intussen wierp hij zich op de bestudering van Spaanse klassieke literaire werken. In 1919 publiceerde hij, na een trip door Castilië, een eerste verzameling reisimpressies en in 1921 zijn eerste dichtbundel. De avant-gardistische beweging waartoe hij behoorde, werd de Generatie van '27 genoemd. Tot zijn diepe teleurstelling voelde García Lorca in de surrealistische film *Un chien andalou* van Buñuel en Dalí een bespotting van zijn artistieke werk. Aan de nauwe vriendschap kwam een definitief einde. García Lorca verliet Madrid in 1928.

Terug in Granada maakte hij eerst wel zijn studie af, maar wijdde zich vervolgens voornamelijk aan literaire activiteiten: hij schreef gedichten, toneelstukken, reisverhalen en bewerkingen van oude volksliederen, organiseerde theatervoorstellingen en poëzieavonden. Ook zijn pianostudie zette hij voort. Daarnaast was hij een verdienstelijk tekenaar. Zijn gedichten en liederen waren dikwijls lofzangen op de Andalusische cultuur, maar tegelijkertijd uitingen van de verstikkende atmosfeer van een plattelandsgemeenschap. De zeer enthousiast ontvangen bundel *Zigeunerromances* uit 1928, waarin hij teruggreep op oude tradities, wordt gerekend tot het neo-popularisme, een typisch Andalusische beweging binnen de Generatie van '27.

Het verblijf van García Lorca in New York vanaf 1929 was geen succes: hij kon niet aarden in de stad en vond er weinig aansluiting, mede doordat hij de Engelse taal onvoldoende beheerste. In Dichter in New York schilderde hij de stad af als een mensenverslindend monster. Reeds in 1931 keerde hij terug naar Andalusië, waar hij zich voegde bij het rondtrekkende toneelgezelschap Baracca dat zich ten doel stelde, klassiek theater naar de plattelandsbevolking brengen. Ook drie zogeheten landelijke tragedies van García Lorca werden in het repertoire opgenomen. In de jaren daarna experimenteerde hij met vrijere verzen en schreef hij zijn bekendste toneelwerken: Bloedbruiloft, Yerma en Het huis van Bernarda Alba. In 1933 reisde hij op uitnodiging naar Argentinië, om de dramaturgie bij een theatergezelschap op zich te nemen. Intussen was de roem van García Lorca verbreid in de gehele Spaanstalige wereld. Zowel Colombia als Mexico boden hem in 1936 asiel aan, maar hij wenste daar geen gebruik van te maken. Reeds een maand na het begin van de Burgeroorlog werd hij gearresteerd door de Nationalisten en enkele dagen later bij de plaats Alfacar geëxecuteerd. De motieven van zijn moordenaars werden niet bekendgemaakt. Weliswaar had Federico García Lorca zijn handtekening geplaatst onder het manifest ten gunste van het Spaanse Volksfront dat de verkiezingen van 1936 won, maar verder was van hem geen concrete politieke stellingname bekend. Wellicht was het vanwege zijn reputatie als linkse intellectueel, schrijver van sociaal-romantische werken, misschien ook in verband met zijn openlijk beleden homoseksualiteit. Zijn boeken werden onmiddellijk na zijn dood in het openbaar verbrand.

De jongere broer van Federico, Francisco, geboren in 1902, werd schrijver en historiograaf. Hij werd eveneens gerekend tot de Generatie van '27. Later publiceerde hij onder meer een biografie over zijn broer. In het begin van de Francotijd ging Francisco García Lorca in ballingschap naar New York, waar hij een diplomatieke carrière begon. Hij overleed in 1976.

Federico García Lorca geniet wereldwijd erkenning als een der belangrijkste figuren binnen de twintigste-eeuwse Spaanse literatuur. Bij leven was hij al legendarisch en na zijn dood werd hij als een held vereerd. Gedurende de Francoperiode was zijn werk officieel verboden. Nadien bleek hij niet vergeten en steeg zijn roem tot grote hoogte. In Andalusië zijn twee musea aan hem gewijd: zijn geboortehuis en vanaf 1995 ook het museum Huerta de San Vicente, tot 1936 het zomerhuis van de familie García, gelegen aan de rand van Granada.

Daar worden exposities, concerten, conferenties enzovoorts gehouden; eromheen is een park met een herdenkingsmonument. De zangeres Ana Belén uit Madrid nam in 1998 twee cd's met liederen en gedichten van García Lorca op en in Madrid werd een standbeeld voor hem opgericht. Zeventig jaar na zijn overlijden werd een grote herdenking georganiseerd en de luchthaven van Granada officieel naar hem vernoemd. De complete werken van García Lorca zijn op Internet te lezen.

Zowel de gedichten als de prozawerken van García Lorca zijn in zeer vele talen vertaald. Voor het Nederlandse taalgebied komt aan twee vertalers de eer toe, verschillende uitstekende vertalingen van proza en poëzie van García Lorca te hebben samengesteld: Dolf Verspoor en Bart Vonck. Dolf Verspoor (1917-1994) was een zeer veelzijdig vertaler, vooral geroemd om zijn levendige, sfeervolle vertalingen van gedichten van Pablo Neruda en Federico García Lorca.

Bart Vonck (1957) is dichter, literair criticus en vertaler van poëzie. Hij wordt beschouwd als de Vlaamse Lorca-poëziekenner, die vanaf de jaren '90 vele gedichten en ook toneelwerken van García Lorca uitstekend vertaalde. Herdrukken van vertalingen en nieuwe vertalingen verschijnen nog steeds. De toneelstukken van García Lorca, met name Het huis van Bernarda Alba, staan frequent op het programma van toneelgezelschappen. Beschouwingen over leven en werken van García Lorca worden eveneens regelmatig vertaald, zoals het werk over de vriendschap in de jaren '20: Buñuel, Lorca, Dalí, het eeuwige raadsel, door A. Sánchez Vidal.

Voor filmmakers was Federico García Lorca een rijke inspiratiebron: in de loop der tijd werden verschillende films uitgebracht die op zijn leven of zijn werk waren gebaseerd. Zo werden al zijn toneelstukken verfilmd, het meest recent Yerma, door Pilar Távora in 1998. El mar deja de moverse (De zee beweegt niet meer), is een documentaire van Emilio Ruiz Barrachina over de laatste onderzoeken rond de dood van García Lorca. En in 2008 verscheen Sin límites (Little Ashes) van regisseur Paul Morrison een Brits-Spaanse coproductie over de relatie tussen Salvador Dalí, Federico García Lorca en Luis Buñuel. In de film La luz prodigiosa (Het wonderbaarlijke licht) uit 2003 van Miguel Hermoso, naar een roman van Fernando Marías, wordt op indringende wijze het levensverhaal van Federico García Lorca weergegeven zoals het had kunnen verlopen als hij de executie had overleefd.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Suite van de spiegels	Bart Vonck	1993
Yerma	Noël Fischer	1995
Dichter in New York	Dolf Verspoor	1997
Zigeunerromances	Bart Vonck	1997
Impressies van Spanje	Barber van de Pol	1998
Het huis van Bermarda Alba	Hugo Claus	1999
Voor duizend verliefden van hart	Barber van de Pol	1999
Geliefden vermoord door een patrijs	Livia Verstegen	2004
De mooiste gedichten van García Lorca	Bart Vonck	2007

Adelaida García Morales

Adelaida García Morales werd in 1945 geboren in Badajoz en bracht daar haar kindertijd door. Het was een gelukkige jeugd, waarin het gevoelige meisje vooral met haar vader een sterke emotionele band opbouwde en haar moeder beschouwde als haar grote voorbeeld voor de toekomst. De moeder was namelijk een verwoed schrijfster die zich urenlang verschanste achter haar schrijfmachine, maar van haar werk werd nooit iets gepubliceerd. Toen Adelaida dertien jaar was, verhuisde het gezin naar de stad Sevilla, waar beide ouders vandaan kwamen.

In Sevilla studeerde Adelaida filosofie en letteren en sloot zij zich enige tijd als actrice aan bij de experimentele toneelgroep Esperpento. Na afronding van haar studie in 1970 vertrok ze naar Madrid voor een opleiding scriptschrijven aan de filmacademie. In uiteenlopende beroepen deed zij daarna ervaringen op: als lerares filosofie en Spaanse taal in het secundair onderwijs, als scenariste, fotomodel en als vertaler bij de OPEC in Algerije. Vervolgens begon ze in Capileira, een hoog in de Alpujarras gelegen dorp, aan haar literaire carrière.

Met de novelle Archipiélago debuteerde Adelaida García Morales als schrijfster in 1981 en bereikte ze een finaleplaats bij de Premio Sésamo van dat jaar. Pas in 1985 volgden twee al jaren eerder begonnen novellen die qua sfeer veel gemeen hebben: *El Sur* (Het Zuiden) en *Bene*, twee verhalen in ik-vorm over de rol van bovennatuurlijke krachten in het menselijk leven. Beide verhalen spelen zich af in de landelijke omgeving van Alpujarras en roepen een magisch verleden op. In het autobiografische *Het Zuiden* blikte de ik-figuur terug op het leven van haar jonggestorven vader, en trachtte zo zichzelf te doorgronden. In *Bene* oefent een dienstmeisje een geheimzinnig kracht uit op een hele familie. Beide novellen werden direct zeer geprezen om de fijnzinnige taal en de kwetsbare opstelling van de hoofdrolspelers. De bundel werd verschillende malen herdrukt en vertalingen bleven niet lang uit. *El Sur* werd ook succesvol verfilmd door de echtgenoot van Adelaida, Víctor Erice.

Het in hetzelfde jaar gepubliceerde werk *El Silencio de las Sirenas* (Het zwijgen der Sirenen) stond al lang in de steigers. Dit verhaal, waarvan de titel verwijst naar een gelijknamig, kort verhaal van Franz Kafka, is eveneens gesitueerd in Alpujarras en ademt dezelfde sfeer als de eerdere novellen. Fantasie en hypnose krijgen de volle aandacht.

Een onderwijzeres in een klein dorp raakt geïntrigeerd door de liefde van een dorpsgenote, geleidelijk haar vriendin, voor een man uit Barcelona die ze slechts vaag heeft leren kennen. De kritieken waren opnieuw lovend en met deze roman behaalde Adelaida onder meer de Premio Herralde de Novela.

Vanaf 1985 kwam Adelaida jarenlang wegens problemen met haar zoontje niet tot schrijven, maar in 1990 verscheen van haar hand *La lógica del vampiro* (De logica van de vampier). Aan deze roman is elders op deze website een aparte bespreking gewijd. Daarna duurde het weer enkele jaren totdat in 1994 *Las mujeres de Héctor* (De vrouwen van Héctor) uitkwam. De hoofdpersoon, Laura, de ex-vrouw van Héctor, verliest tijdens een gesprek met Delia, een vriendin van de minnares van Héctor, haar zelfbeheersing en slaat in dolle woede Delia met haar hoofd tegen een muur. De vrouw overlijdt ter plekke. Tot bezinning gekomen, weet Laura het dode lichaam te verbergen, maar haar geweten laat haar geen moment met rust. Haar moeizame overpeinzingen tekenen het gehele boek.

Tot 2001 bleef Adelaida García Morales romans publiceren en ook werden verhalen van haar hand opgenomen in enkele verzamelbundels van vrouwelijke auteurs. Qua sfeer komen haar latere romans overeen met de eerdere boeken, maar de vrouwen in de hoofdrol zijn in deze latere werken over het algemeen van middelbare leeftijd. Deze serie romans wordt, meer nog dan de eerste, inhoudelijk bepaald door fantasie en mystiek. Realiteit en verbeelding, herinnering en waan worden steeds vaker een onontwarbaar geheel en geleidelijk krijgen occulte verschijnselen de overhand. Van de vertoonde hang naar esoterische verschijnselen en van de toepassing van hypnose ter genezing van trauma's zal niet iedereen gecharmeerd zijn.

Adelaida García Morales is bepaald geen veelschrijfster of snelschrijfster te noemen. In een interview gaf ze aan, aan elk van haar boeken minstens een jaar intensief te zijn bezig geweest. Haar beknopte, zorgvuldig geformuleerde novellen en verhalen verschenen steeds met geruime tussentijd. Al haar verhalen hebben een sterk visuele werking en worden gekenmerkt door indringende dialogen. Juist daarom zouden meer van haar romans aantrekkelijk zijn voor verfilming.

De schrijfster stelde ooit, dat ze zelf bij het schrijven altijd beelden voor zich ziet en er niet op uit is filosofische overpeinzingen weer te geven. Haar kracht zit in het lyrische en serene, de intieme sfeer vol geheimen, soms macaber, met angst en wroeging; grote levensthema's als liefde en dood, ontrouw en eenzaamheid benaderde ze op subtiele wijze. Veel van haar verhalen zijn in te delen bij de categorie 'vrouwenliteratuur': dikwijls autobiografisch of afkomstig uit haar directe leefwereld. De hoofdpersonen zijn vrijwel altijd vrouwen die verward zijn in gevoelige fantasieplots en in hun herinnering duiken om hun ware, onafhankelijke identiteit te ontdekken. Mannen worden meer schetsmatig, in de schaduw, ten tonele gevoerd. Gevraagd naar de reden voor deze ongelijke aandacht, stelde García Morales tijdens een interview in de tachtiger jaren, dat de mannen de wereld tot ramspoed hebben gebracht en dat de vrouwen het heft in handen moeten nemen, onder meer omdat zij beter in staat zijn, zich te laten leiden door gevoelens en ervaringen en meer altruïstisch zijn.

Publieke belangstelling of roem heeft Adelaida García Morales nooit geëmbieerd. Ze wist altijd haar privéleven buiten de publiciteit te houden: er zijn slechts weinig interviews met haar bekend en bij boekenbeurzen en festiviteiten ontbrak zij nagenoeg altijd. Toch behoort haar werk tot de meest vertaalde en bestudeerde literaire werken buiten het Spaanse taalgebied. Aan de twee laatstverschenen romans, *El secreto de Elisa* en *Una historia perversa*, werd echter nauwelijks meer een recensie gewijd. Al bijna tien jaar verschenen er noch nieuwe boeken van Adelaida García Morales, noch herdrukken van eerder uitgegeven werk. Aangezien ook geen interviews meer met haar werden gepubliceerd, tasten we naar het waarom van deze zwijgzaamheid in het duister.

De Nederlandse vertalingen van de werken van Adelaida García Morales verschenen relatief laat en van haar werk van na 1994 is (nog) niets in het Nederlands vertaald. Kennelijk heeft Uitgeverij De Geus besloten, deze latere werken niet aan de Nederlandstalige lezer te presenteren en dat is ook wel begrijpelijk. De vier boeken die wel zijn vertaald, waren waarschijnlijk op de Nederlandse markt ook wel het gemakkelijkst verkoopbaar, maar zijn nu slechts nog tweedehands of in de bibliotheek verkrijgbaar. Over de vertalingen valt op te merken, dat vaak minder poëtische of beeldende taal gebruikt is dan in het origineel, wat een zekere vervlakking met zich meebrengt, zonder dat daarmee de verhaallijn geweld wordt aangedaan.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Het zwijgen der sirenen	Hanny Berkelmans	1992
De logica van de vampier	Hanny Berkelmans	1993
Het zuiden & Bene (twee novellen)	Elly Bovée	1995
De vrouwen van Héctor	Hanny Berkelmans	1998

Almudena Grandes

Almudena Grandes is op en top Madrileense. Ze werd in 1960 geboren in Madrid, kreeg dezelfde naam als de schutpatrones van de stad, woont er al haar hele leven en heeft er een omvangrijk netwerk opgebouwd. De voornaam Almudena is overigens afgeleid van het arabische Al Mudayna, 'de burcht'. Nadat Almudena Grandes met succes een universitaire studie aardrijkskunde en geschiedenis had afgerond, ging ze onder meer enige tijd aan de slag als tekstschrijfster voor encyclopedieën.

Met haar eerste roman, *Las edades de Lulú* (Episoden uit het leven van Lulu), die in 1989 het licht zag, had Almudena Grandes voorgoed haar stijl gevonden. Ze oogstte veel succes met dit debuut en verwierf er de elfde Premio La Sonrisa Vertical mee, een prijs van Uitgeverij Tusquets voor erotische verhalen. Het boek werd in ruim twintig talen vertaald en direct, onder dezelfde naam, verfilmd door Bigas Luna. Het verhaal is eenvoudig: De hoofdpersoon, Lulú, is vijftien jaar als ze verliefd wordt op Pablo, een hoogleraar en vriend van haar oudere broer. Na jaren van dromen en fantaseren slaagt ze erin een amoureuze relatie met hem aan te knopen, maar al spoedig voelt ze zich door hem verwaarloosd en stort zich in allerlei escapades. Als Lulú dertig jaar oud is, besluit ze, bijna verzwoegen door haar avontuurlijke driften, nieuwe, onzekerder wegen in te slaan. In Spanje was deze roman destijds met zijn gedetailleerd uitgewerkte scenes en openhartige verteltrant controversieel, maar Almudena Grandes bracht zichzelf ermee beslist in beeld.

De tweede roman, *Te llamaré Viernes* (Vrijdag zal ik je noemen), die in 1991 verscheen, was beduidend minder succesvol. De hoofdpersoon Benito is met zijn onaantrekkelijke uiterlijk nogal timide tegenover vrouwen, maar droomt vaak over amoureuze avonturen. Manuela blijkt met haar omvangrijke lichaam wonderwel bij hem te passen en bereid aan al zijn wensen te voldoen. Het paar is gedoemd weer uit elkaar te gaan, maar Benito blijft fantaseren over Manuela, zijn 'Vrijdag'. Het is qua beschrijvingen in wezen een reprise van Lulú, dus bij verschijnen veel minder schokkend of verrassend.

Het volgende boek, *Malena es un nombre de tango* (de Nederlandse titel luidt simpel *Malena*) uit 1994, was wel weer een groot succes. Malena krijgt als ze twaalf jaar oud is van haar grootvader zomaar de familieschat cadeau, een antieke, onbewerkte smaragd, met de boodschap er nooit over te spreken omdat het juweel ooit haar leven zal redden. Het tweelingzusje van Malena, Reina, ontwikkelt zich tot het toonbeeld van de voorbeeldige vrouw in een keurige familie. Malena, een onstuimig en behoorlijk opstandig meisje, droomt ervan een jongen te worden. De geschiedenis van haar familie fascineert haar en zij komt achter lang verholde geheimen. Dit is het indringende, hartstochtelijk geschreven verhaal van alle tijden van de zoektocht naar de eigen identiteit. Opvallend is dat ook dit boek direct in 1994 verfilmd werd, door Gerardo Herrero.

Modelos de mujer (Voorbeeldige vrouwen) uit 1996 is een bundel van zeven verhalen, waarvan sommige eerder in de pers waren verschenen. De verhalen in deze bundel geven de centrale thema's in Grandes' romans op beknopte wijze weer: identiteit en hoe zich staande houden in de wereld, de macht van de verleiding en de kracht van de rede. Het betreft dikwijls krachtmetingen tussen sterke vrouwen, bijvoorbeeld moeders en dochters. Gedreven verhalen, getuigend van rechtvaardigheidsgevoel, hartstocht voor het leven en de sterke behoefte zichzelf te zijn. Een van die verhalen, *El lenguaje de los balcones*, geïnspireerd door een gedicht van de dichter en hoogleraar Spaanse literatuur Luis García Montero, vormde de basis voor de film *Aunque tú no lo sepas* van regisseur Juan Vicente Córdoba in 2000. Montero is sinds 1994 de echtgenoot van Almudena Grandes.

In *Atlas de geografía humana (Atlas van de menselijke geografie)*, de volgende roman van Grandes, die in 1998 werd gepubliceerd, zijn vier medewerksters bij een uitgeverij aan het woord. Zij werken samen aan een langdurige opdracht en zijn voor de duur van dat project op elkaars gezelschap aangewezen. Door alles wat de vrouwen elkaar vertellen, krijgt de lezer gaandeweg inzicht in hun levens, getekend als ze zijn door eenzaamheid, verstoorde dromen en onbeantwoorde liefdes. De thema's zijn: zelfacceptatie, verlangen naar vrijheid en angst voor ouderdom. In 2008 werd dit boek verfilmd door Azucena Rodríguez.

Los aires difíciles (De geest van de wind), verschenen in 2002, is vele malen herdrukt en in 2006 verfilmd door Gerardo Herrero. De hoofdpersonen, Sara, een vrouw van middelbare leeftijd en Juan, een veel jongere man, ontvluchten beiden de stad en hun verleden en strijken als elkaars overburen neer in een dorp aan de kust bij Cádiz, waar de wind flink kan razen. Daar proberen zij ieder met hun verleden in het reine te komen. Juan heeft de zorg voor zijn geestelijk gehandicapte broer en voor zijn nichtje, weeskind na fatale ongelukken van haar ouders. Sara is als kind van arme ouders bij een welgestelde familie opgevoed, maar op haar zestiende verjaardag teruggebracht naar haar biologische ouders. Zij bouwde een harnas om zich heen. In het dorp brengen de huishoudelijke hulp Maribel en haar zoontje Andrés de verbinding tussen de huishoudens van Sara en Juan tot stand. Dit is een zorgvuldig geschreven roman over de grote en kleine tragedies in een mensenleven.

Aan de beknopte roman Castillos de cartón (Luchtkastelen) uit 2004 is op deze website een aparte bespreking gewijd. In 2003 publiceerde Almudena Grandes de bundel artikelen Mercado de Barceló en in 2005 een bundel van vijf verhalen, Estaciones de paso. Deze laatste bundel kwam in 2011 in Nederlandse vertaling uit onder de titel Tussenstations. Overtuigend en met liefde portretteert Grandes hier een aantal adolescenten op de grens tussen jeugd en volwassenheid, met al hun onzekerheden en conflicten.

In 2007 voltooide Almudena Grandes, na een grondige documentatie, haar ambitieuze roman El corazón helado (Het ijzig hart), een veelzijdig en omvangrijk werk, waarin zij de met elkaar vervlochten geschiedenis van twee Spaanse families beschrijft, vanaf de Burgeroorlog tot in het heden. De grootvader van Raquel Fernández was republikein, die van Álvaro Carrión aanhanger van de nationalisten. De familie Carrión maakte fortuin in de Francotijd; de familie Fernández zag zich gedwongen naar het buitenland te vluchten. Raquel en Álvaro komen met elkaar in contact en geleidelijk worden de lang bewaard gebleven geheimen uit het verleden onthuld. Deze roman werd een eclatant succes.

In 2010 verraste Grandes het publiek met Inés y la Alegría, een roman waarin zij de geschiedenis vertelt van enkele communisten, in ballingschap in Frankrijk sinds de Burgeroorlog, die de dromen over herovering van Spanje blijven koesteren.

De hoofdpersoon is een jonge vrouw uit een rechtse familie die zich ontworstelt aan de knellende banden om zich aan te sluiten bij de communistische groep, die pas na Franco's dood naar Spanje terugkeert. Deze roman is uitvoerig gedocumenteerd en indringend geschreven; hij is bedoeld als eerste in een serie van zes romans over verschillende episodes uit de Burgeroorlog en de Francotijd, weliswaar onafhankelijk van elkaar te lezen, maar onder één noemer: *Episodios de una guerra interminable*. Het volgende boek in de ambitieuze serie wordt het in maart 2012 te verschijnen *El lector de Julio Verne*.

Over succes heeft Almudena Grandes vooral de laatste jaren niet te klagen: vrijwel al haar boeken werden bestsellers en zowel voor *El corazón helado* als voor *Inés y la alegría* ontving ze meerdere prijzen, ook in het buitenland. De nieuwe gemeentebibliotheek in Azuqueca de Henares in de provincie Guadalajara, op vijftig kilometer ten noordoosten van Madrid, draagt tot haar trots de naam van de schrijfster.

In haar publieke optreden toont Grandes zich aanhangster van de Spaanse linkse partij Izquierda Unida. Vaak presenteert ze in artikelen en columns in de pers haar opvattingen zelfbewust en ongezoeten, zij het af en toe wat kort door de bocht. Bij enkele gelegenheden riep ze door een boude bewering felle kritiek over zich af, die ze dan weer vrij luchtig afdeed.

De werken van Almudena Grandes zijn zeer herkenbaar door haar stijl. De kracht van deze schrijfster is dat ze met veel flair in rake, beeldende taal het alledaagse leven schildert van gewone mensen. Dat doet ze in vlot lopende zinnen en simpele structuren, zodat zelfs haar omvangrijkste romans soepel lezen. Ook vertalers zien zich door haar niet voor buitengewoon grote moeilijkheden geplaatst. Qua thematiek is ze in de loop der jaren aanzienlijk boven de eerste nogal eendimensionale, erotische verhalen uitgestegen. Haar pretentieuze project van zes romans over de Burgeroorlog en de Francotijd verraste menigeen die eerder kritisch tegenover haar werk stond. Jammer is nog steeds dat ze zo wijdlopig formuleert en zo weinig aan de verbeelding van de lezer overlaat. Het is begrijpelijk dat haar verhalen juist met al die gedetailleerde beschrijvingen gretig worden bewerkt tot eveneens zeer expliciete films.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Tussenstation	Trijne Vermunt	2011
Het ijzig hart	Ans van Kersbergen/Mia Buursma	2010
Luchtkastelen	Jean Schalekamp	2006
De geest van de wind	Mia Buursma	2004
Episoden uit het leven van Lulu	Saskia Otter	2003
Atlas v/d menselijke geografie	Sophie Brinkman	2000
Malena	Heyo W. Alting c.s.	2000
Vrijdag zal ik je noemen	Ester van Buren	1999
Voorbeeldige vrouwen	Heyo W. Alting c.s.	1998

Juan Goytisolo

'Als ik een prijs krijg, twijfel ik aan mezelf. Alleen als ik tot persona non grata verklaard word, weet ik dat ik het bij het rechte eind heb.' Een typerende uitspraak van Juan Goytisolo, toen hij in 2008 de oevreprijs Premio Nacional de las Letras in ontvangst nam in Madrid. Een ongewenst persoon – dat was hij toen al enkele jaren in Almería en enkele andere plaatsen in Zuid-Spanje, omdat hij openlijk de behandeling van Afrikaanse immigranten in die streek slavernij had genoemd. Hij nam de prijs overigens wel in ontvangst, want onbeleefd of lomp tegenover de jury wilde hij ook weer niet zijn.

Juan Goytisolo werd in 1931 in Barcelona geboren als derde van vier kinderen. Zijn vader was van Baskische afkomst, de moeder, Julia Gay, was Catalaanse. Met het uitbreken van de Spaanse Burgeroorlog werd ook dit gezin geconfronteerd met dramatische problemen: de vader werd in 1937 gevangengenomen door anarchisten, omdat hij partij had gekozen voor de Nationalisten. In gevangenschap werd hij ernstig ziek. De moeder kwam in 1938 om bij het eerste bombardement van de Nationalisten op Barcelona. Dochter Marta, de oudste van de kinderen, nam de moederrol in het gezin op zich.

Van 1948 tot 1953 studeerde Juan Goytisolo – weliswaar niet al te intensief – Rechten aan de Universiteit van Barcelona. In die periode werd zijn rechtvaardigheidsgevoel gevormd, dat zijn belangrijkste drijfveer in het leven zou worden. Uiteraard kwam hij in botsing met het Francoregime en in 1954 werd hij voor levenslang uit Spanje verbannen. In 1956 vestigde hij zich in Parijs, waar hij een aanstelling kreeg als literair adviseur bij uitgeverij Gallimard. Monique Lange, scenariste, actrice en schrijfster van enkele belangwekkende biografieën van Edith Piaf en Jean Cocteau, werd zijn vaste partner. Goytisolo raakte via haar bevriend met schrijvers en intellectuelen met gelijke opvattingen. Ook was hij de drijvende kracht bij Ruedo Ibérico, een uitgeverij die zich de strijd tegen het franquisme ten doel stelde. Voor het gelijknamige tijdschrift, dat twintig jaar bleef bestaan, schreef hij vele artikelen.

Evenals Juan kozen zijn beide broers, José Agustín en Luis, voor een leven gewijd aan literatuur: de eerste werd dichter, de tweede romanschrijver. Juan zelf schreef in de loop der jaren vele, merendeels autobiografische romans, verhalenbundels, reisverhalen, essays en artikelen.

In zijn eerste boeken, uit de jaren '50, belichtte hij op poëtische wijze de tweespalt tussen de adolescentietijd vol toekomstverwachtingen en het door de geschiedenis belaste leven der volwassenen. Een tweede fase werd gevormd door enkele werken met concrete, kritische beschouwingen. In 1963 werd zijn werk verboden door de censuur in Spanje. Vanaf die tijd kenmerkten zijn werken zich door een experimentele en polemische stijl. In scherpe formulering schreef hij over uiteenlopende maatschappijkritische thema's. Hij verdiepte zich uitvoerig in sociaal-politieke vraagstukken en nam altijd krachtig stelling tegen overtredingen van mensenrechten en tegen conventionalisme.

Tussen 1969 en 1975 bekleedde Goytisolo gasthoogleraarschappen aan de Universiteit van Californië en in Boston en New York. In 1997, na het overlijden van Monique Lange, met wie hij in 1978 getrouwd was, vestigde hij zich in Marrakesj. Inmiddels had hij zich tevens ontwikkeld tot een groot kenner en bewonderaar van de Arabische taal, cultuur en tradities. In de Arabische culturele wereld wordt hij op handen gedragen. Zo is hij sinds 2001 erelid van de Vereniging van schrijvers van Marokko. De laatste jaren woont hij afwisselend in Marokko, Frankrijk, de VS en ook bij tijd en wijle in Spanje. Jarenlang was Goytisolo tevens medewerker van *El País*, onder meer als oorlogscorrespondent in Tsjetsjenië en Bosnië. Een aantal romans van Juan Goytisolo is ook in het Nederlands uitgekomen, in nauwgezette vertalingen, veelal van de hand van Ton Ceelen bij uitgeverij Meulenhoff. Enkele vertalingen verschenen al vanaf het begin van de zestiger jaren, vrij snel na uitkomst van de originele werken: dit betreft *Om hier te leven*, *De identiteit* en *De wraak van don Julián*. In 1985 werd de tijd kennelijk rijp geacht voor een herdruk van deze boeken en vertaling van een aantal recentere werken. Over Goytisolo en zijn werk zijn in het Spaans veel geschreven, maar helaas werd daaraan in Nederland nooit veel aandacht besteed.

Het boek *Las virtudes del pájaro solitario* uit 1988 werd door José María Sánchez-Verdú bewerkt tot een opera, *El viaje a Simorgh*, die vanaf 2007 in diverse steden in Spanje op het programma staat. De laatste jaren werden in het Spaans in vijf delen *Obras completas* (Verzamelde Werken) alle eerdere geschriften tezamen uitgebracht. En in 2008 liet Goytisolo *El exiliado de aquí y de allá* het licht zien, een essayistisch werk over ballingschap. Uiteindelijk ondervond Goytisolo ook in Spanje erkenning voor zijn werk.

Naast de prijzen die hij verwierf, bereikte hij enkele malen een kandidatuur voor de Premio Cervantes en in 2008 voor de Premio Príncipe de Asturias. Ook nu nog laat Goytisolo regelmatig van zich horen, niet om zich op de voorgrond te plaatsen, maar ter bestrijding van onrecht. Zo is hij actief lid van International PEN, de organisatie van schrijvers die zich inzet voor de vrijheid van meningsuiting. Bovendien maakt hij deel uit van het Russelltribunaal over Palestina, dat begin 2009 zijn activiteiten startte. Hij onderhoudt nauwe contacten met gelijkgestemden als Jorge Semprún, Günter Grass en Carlos Fuentes. En in 2008 was hij, op dat moment met het gewicht van de kort tevoren verworven Premio Nacional de las Letras, de eerste ondertekenaar van een manifest tegen de voorgenomen bouw van de Torre Pelli, een geplande wolkenkrabber van staal en glas van 178 meter hoog in Sevilla.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
De familie van Pascual Duarte	Aline Glastra van Loon	1995
De Bijenkorf	J.G. Rijkmans	2004
Mrs. Caldwell spreekt met haar zoon	Mariolein Sabarte	1989
De nacht van San Camilo	Ton Ceelen	1991
Mazurka voor twee doden	Ton Ceelen	1990

Carmen Laforet

De eersteling van Carmen Laforet, de roman *Nada*, werd bij de publicatie in 1944 onmiddellijk zowel door de recensenten als door het brede publiek enthousiast ontvangen. Het boek werd een literaire openbaring genoemd, uit 26 aangeboden werken gekozen voor de eerste Premio Nadal waaraan toen een prijs van 5000 peseta's was verbonden en reeds in hetzelfde jaar drie maal herdrukt. Carmen Laforet was toen pas 23 jaar en had nog een lang leven voor zich, maar *Nada* bleef altijd verreweg haar meest geprezen boekwerk.

De Premio Nadal was in dat jaar door Uitgeverij Destino ingesteld als hommage aan Eugenio Nadal, hoogleraar literatuurwetenschap in Barcelona en tevens hoofdredacteur van het tijdschrift *Destino*, die eerder dat jaar op zevenentwintigjarige leeftijd was overleden. *Nada* bracht een frisse wind in het Spaanse proza van die tijd en zette de toon voor het realisme in de literatuur van na de Burgeroorlog. In de gemilitariseerde machowereld van die tijd verschenen maar weinig vernieuwende boeken en nauwelijks iets van vrouwelijke auteurs. Het boek van Laforet werd een existentialistische roman genoemd en vergeleken met het in 1942 verschenen *La familia de Pascual Duarte* van Camilo José Cela. In 1948 werd het bekroond met de Premio Fastenrath van de Koninklijke Academie van Spanje.

Carmen Laforet werd in 1921 geboren in Barcelona en toen zij twee jaar was, verhuisde het gezin naar Gran Canaria. In 1934 overleed haar moeder en hertrouwde haar vader. Voor Carmen was het uitermate ingrijpend en pijnlijk. Op haar achttiende keerde ze alleen terug naar Barcelona en begon met een studie filosofie en letteren, maar van deze studie kwam niet veel terecht. Drie jaar later verhuisde ze naar Madrid om daar rechten te gaan studeren. Van doorslaggevende invloed op de onzekere studente was haar kennismaking met de literair criticus Manuel Cerezales, die haar na lezing van enkele van haar verhalen aanmoedigde zich volledig aan het schrijven te gaan wijden; aldus ontstond *Nada*.

In 1946 trouwden Laforet en Cerezales; het paar kreeg vijf kinderen, waarvan er twee, Cristina en Agustín, later ook het literaire pad op gingen. De vijftiger en zestiger jaren waren voor Carmen gelukkig en succesvol: ze publiceerde verschillende boeken en schreef vele verhalen en artikelen.

In 1956 werd haar door het Spaanse Ministerie voor Cultuur de Premio Nacional de Literatura verleend, hoewel ze tegelijkertijd problemen ondervond van de censuur en zich in het sociale en politieke milieu van de tijd absoluut niet kon vinden. In 1965 verbleef ze, op uitnodiging van het State Department, in de USA. Daar raakte ze bevriend met de schrijver Ramón José Sender, met wie ze later een intensieve briefwisseling voerde.

In de zeventiger jaren ging het langzaam bergafwaarts met Carmen Laforet. Ze werd enige malen getroffen door zware, langdurige depressies. Door een obsessief wordend perfectionisme bleef veel van haar werk uit die tijd onvoltooid. De scheiding van haar echtgenoot, in 1970, was dramatisch, temeer daar hij bedongen had dat ze niets zou schrijven over hun huwelijksjaren. Na alle bejubeling en voorspoed brak voor haar een periode van financiële en psychische problemen aan. Ze trok zich geleidelijk steeds verder terug uit het openbare leven. In de tachtiger jaren werd ze getroffen door de ziekte van Alzheimer en werd haar leefwereld noodgedwongen steeds verder ingeperkt. Op 28 februari 2000, volledig gesloopt, overleed Carmen Laforet in Madrid. De laatste twee jaar van haar leven gonsde haar naam rond als kandidate voor de Premio Príncipe de Asturias.

Inmiddels was Nada keer op keer herdrukt, was zijzelf in de Spaanse literaire wereld tot mythe verheven en onverminderd populair, vrijwel uitsluitend door haar eerste werk, Nada. Nog recent werd het in het Spaans en in verschillende vertalingen heruitgegeven. Uitgeverij Destino is bezig met de heruitgave van het volledige werk van Laforet in een frequentie van twee boeken per jaar en tevens met de vertaling daarvan in het Engels. Voor het eerst verscheen *Al volver la esquina*, een uitwerking van haar dagboeken uit de zeventiger jaren. Dit boek werd gepresenteerd als tweede deel van de ooit, in 1963, met *La insolación* begonnen trilogie. *Al volver la esquina* werd door Laforet weliswaar voltooid, maar de uitgeverij ontving indertijd de correcties nooit retour.

In 2003 verzorgde de dochter van Carmen, Cristina Cerezales Laforet, in overleg met haar broer Agustín, een uitgave van de briefwisseling (76 brieven) tussen haar moeder en Ramón J. Sender. Deze bundel kreeg de naam *Puedo contar contigo* (letterlijk: Op jou kan ik rekenen).

Vooraf de pathologische onzekerheid, het vrijwillige maatschappelijke isolement en de zoektocht naar intimiteit van Carmen Laforet worden in deze verzameling brieven trefzeker weergegeven.

In 2007 werd nog uitgegeven: *Canta a don Juan*, een bundel met alle korte verhalen van Laforet, inclusief vijf nooit eerder gepubliceerde verhalen.

In 2009 publiceerden de filologen Anna Caballé (1954) en Israel Rolón (1962) Carmen Laforet, *Una mujer en fuga*, waarmee ze de Premio Gaziol de Biografías y Memorias van dat jaar wonnen. In deze biografie ligt een sterke nadruk op de decennialange teruggetrokkenheid van de schrijfster. Het basismateriaal voor deze biografie bestond uit bijna zeshonderd brieven van Laforet, onder andere aan haar uitgevers. Vóór haar psychische verval lijkt Laforet een sterke, zelfbewuste vrouw te zijn geweest die goed gebruik wist te maken van haar succes door gunstige contracten af te sluiten en haar rechten als auteur adequaat te verdedigen. Ook komen haar gezinsleven, haar problemen om de eisen van haar beroep en haar positie als gehuwde vrouw met kinderen met elkaar in overeenstemming te brengen, de emotionerende scheiding van haar echtgenoot en haar neiging tot melancholie tot uitdrukking.

Aangemoedigd door haar literair agente publiceerde Cristina Cerezales eveneens in 2009 *Música Blanca*, waarin ze de diepgang van leven en werk van haar moeder belicht en op liefdevolle wijze inzicht geeft in haar trieste isolement. Cristina tracht zich in dit boek in te leven in de geleidelijk toenemende onzekerheid en verlegenheid van haar moeder. Het resultaat is een emotionele en poëtische beschrijving, waarbij de dochter onder meer gebruik maakte van haar eigen herinneringen, brieven van haar moeder aan vrienden, nagelaten notities en vertrouwelijke uitingen. Een hartverwarmend eerbetoen, in de woorden van de dochter: een poging de 'tocht naar het licht' van haar moeder vast te leggen.

Intussen blijft Nada menigeen fascineren. In zijn nawoord bij een latere uitgave van het boek geeft Mario Vargas Llosa onder meer aan: 'Carmen Laforet vertelt het verhaal met een proza dat varieert van ijskoud tot vlammend, waarin wat wordt verzwegen belangrijker is dan wat wordt gezegd, en waardoor de lezer wordt gevangen in een onbeschrijflijke beklemming, van het begin tot het eind van de roman.' (vertaling Paul Menken)

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Nada	Fenny Ebels	2006

Luis Landero

De wortels van de schrijver Luis Landero zijn te vinden tussen die van de kurkeiken in Extremadura. Hij werd er in 1948 geboren in een eenvoudig plattelandsgezin in Albuquerque, dichtbij de Portugese grens. Hoewel er al drie dochters waren, projecteerde de vader al zijn verwachtingen, hoop en ambities op zijn zoon, maar confronteerde hem ook al vroeg met zijn frustraties. Geen wonder dat het speelse, ondernemende dorpsjoch het dikwijls met zijn strenge, veeleisende vader aan de stok kreeg. Van de vijftiger jaren waarin Luis opgroeide, volop Francotijd, herinnert hij zich vooral dat er door de volwassenen veel angstvallig verzwegen werd uit de Burgeroorlog en de tijd daarna. Al woonde hij een groot deel van zijn leven in Madrid, hij is zich altijd een dorpsmens blijven voelen en keert nog elk jaar voor de Semana Santa, de Stille Week, terug naar zijn geboortedorp.

Rond 1960 verhuisde het gezin terwille van de toekomst van de kinderen naar Madrid. Luis moest al jong buiten schooltijd gaan werken: zo had hij baantjes als garagehulp en loopjongen. Hij leerde goed gitaarspelen en gaf al vanaf zijn zestiende jaar les. Toen hij jaren later serieus het schrijverschap op zich nam, bleef hij wel gitaarspelen, maar een professionele carrière daarin streefde hij niet na, want hij vond zelf zijn talent daarvoor onvoldoende. Toen hij zestien jaar oud was, overleed zijn vader. De jonge Landero ging Spaanse letterkunde studeren aan de Complutense Universiteit.

Na zijn afstuderen trok hij met zijn gitaar naar Parijs met een groepje verwante kunstenaars, een korte vrijgevochten periode. Terug in Madrid kreeg hij een baan als assistent aan de universiteit en al spoedig trouwde hij. Later gaf hij les aan een middelbare school en tot vrij recent aan de belangrijkste toneelopleiding van Madrid. In 1995 gaf hij een jaar college Spaanse literatuur aan Yale universiteit. Luis en zijn echtgenote hebben twee zonen, Alfredo en Luis, de oudste is hoogleraar filosofie geworden, de ander diplomaat. Bij hun opvoeding was hij naar eigen zeggen een milde, toegeeflijke vader, als bewuste reactie op de strenge opvoeding die hij zelf had ondervonden. Nu hij gepensioneerd is, voelt hij zich vrij, ongehinderd door verplichtingen. Van jongs af aan was Luis Landero gefascineerd door de verhalen die zijn oma hem vertelde. Naar eigen zeggen heeft hij aan haar te danken dat hij de kracht van de orale traditie leerde toepassen bij het opbouwen van een verhaal en het vasthouden van de aandacht van de toehoorder of lezer.

Verder verslond hij veel detectives. Als kind kreeg hij eens een vogeltje, een bijeneter, en later vergeleek hij in interviews graag de esthetische eisen die hij aan een boek stelt met het gevoel van het kloppende hart van dat vogeltje in zijn handen.

Later ontwikkelde Landero zich tot een groot kenner van de Spaanse en internationale klassieke literatuur. Tot zijn favoriete auteurs behoren Cervantes, Valle Inclán, Flaubert, Faulkner, Conrad, Tsjechov en Kafka. Voor hem is een scherp observatievermogen allesbepalend voor het schrijverschap. Zijn overtuiging is dat de helden van het 'papieren universum' inclusief die van de film van wezenlijke invloed zijn op de karaktervorming van een individu. In zijn romans toont hij af en toe overeenkomst met het Latijns-Amerikaanse magisch realisme. Wat hem bindt met Gabriel García Márquez is beider plattelandsafkomst en een daarmee samenhangende, beschouwende mentaliteit. Tegenwoordig leest hij zelf het liefst non-fictie, met name werken van historici, filosofen en wetenschappers.

Al vanaf zijn veertiende schreef Luis Landero veel, vooral gedichten, maar decennialang durfde hij niemand iets van zijn pennenvruchten te laten lezen. Deze bescheidenheid en zijn bespiegelende persoonlijkheid komen duidelijk naar voren in zijn romans, die vele verbale vondsten herbergen, die overigens uiteraard van een vertaler eveneens taalkundige vindingrijkheid vergen. Een melancholieke sfeer kenmerkt al zijn werk, maar het is wel altijd dooraderd met humor en ironie, gebaseerd op zijn milde scepsis en wat hij zelf noemt relativiseringsvermogen. Ondanks de betrekkelijk geringe omvang getuigt zijn oeuvre van een sterke gedrevenheid de lezer zijn gedachten deelachtig te maken. Zijn verzorgde stijl maakt zijn werk tot een genoegen om te lezen. In interviews reageert Landero dikwijls met nauwkeurig geformuleerde, prikkelende uitspraken, waarmee hij een kijkje in de keuken biedt. Als credo gaf hij aan: 'De eerste ethische plicht van een schrijver is pessimistisch zijn en de tweede, zich niet te laten verslaan door het pessimisme en te blijven strijden. Hoe kun je leven zonder hoop?' Een belangrijke opgave voor de schrijver is volgens hem 'het onzegbare zeggen'. Doelgerichtheid spreekt uit: 'We leiden het leven dat we leiden, maar wat ons werkelijk bepaalt is wat ze zouden willen zijn.' Om succes zegt hij niet veel te geven; hij noemt het een 'verslavende drug' en 'een masker van het geluk'. Hij hekelt de huidige tijd met haar snelle, vergankelijke populariteit. Opmerkelijk is ook zijn uitspraak: 'de sleutel tot humor is verandering van perspectief'.

De eerste roman van Landero, *Juegos de la edad tardía*, verscheen in 1989 en was een eclatant succes. Het boek werd enthousiast ontvangen en vooral geprezen om de sterke vertelkracht en erudiete stijl. De auteur was toen al ruim veertig jaar oud en hij had relatief lang gewerkt aan dit boek. Het werd bekroond met zowel de Premio de la Crítica als de Premio Nacional de Literatura en al spoedig in negen talen vertaald. Het thema van *Juegos de la edad tardía* is een midlifecrisis. De centrale figuur is Gregorio Olías, een veertiger, die als kantoorbediende, maar ook in zijn privéleven een kleurloos bestaan leidt. Plotseling krijgt zijn leven een interessante wending als hij wordt opgebeld door een man die hem vleit met de veronderstelling dat de aangesprokene een boeiend leven heeft als gevierd dichter en man van de wereld. De telefoontjes blijven wekelijks komen en voor Gregorio gaan fantasie en realiteit steeds meer door elkaar lopen. Het is een geestige, vrij scherpe, ontroerende tragikomedie.

Pas zes jaar later kwam zijn tweede roman uit: *Caballeros de fortuna*. Met dit boek beantwoordde hij ruimschoots aan de gewekte verwachtingen; het was even rijk van inhoud, vaardig geschreven en zorgvuldig geformuleerd als zijn debuutroman, maar wel met een minder scherpe toonzetting. In *Caballeros de fortuna* voert Landero vijf nogal wonderlijke personen in een kleine gemeenschap ten tonele als ridders van fortuin die verstrikt raken in het najagen van hun dromen op het gebied van liefde, geluk, waardering en rijkdom. Hun fantasieën en levens blijken onlosmakelijk met elkaar verweven, hun lot onontkoombaar. Dit is een mild boek, getuigend van een wijs oordeelsvermogen. Landero bevestigde hiermee zijn vooraanstaande positie in de huidige Spaanse literatuur.

Tot 2009 volgden nog vier romans, alle bij Editores Tusquets. In *Hoy*, Júpiter uit 2007 vereffent Luis Landero op kafkaëske wijze een oude rekening met zijn vader. Zijn laatste werk tot nu, *Retrato de un hombre inmaduro*, twintig jaar na zijn eerste roman uitgebracht, bevat een afwisseling van autobiografische en essayistische elementen. Behalve romans schreef Landero veel korte essays en artikelen in *El País*, waarvan een aantal gebundeld is uitgegeven.

Het debuut van Landero, *Juegos de la edad tardía*, werd in negen talen vertaald. In het Nederlands kreeg deze roman merkwaardigerwijs de verklarende titel *De geschiedenis van een onbegrepen man* (1992). Ook zijn tweede roman, *Caballeros de fortuna*, werd in het Nederlands vertaald: *Ridders van fortuin* (1997).

De sterke verhaalopbouw met specifieke ironie, soms groteske humor en dromerige bespiegelingen is in beide vertaalde werken zeer goed getroffen. Deze vertalingen zijn weliswaar bij verschillende uitgeverijen uitgekomen, maar verricht door één vertaler, Elly de Vries-Bové, die duidelijk de moeite heeft genomen zich goed in te leven in de genuanceerde formuleringen van de auteur en met deze vertalingen kwaliteitswerk heeft geleverd. In Nederland heeft het werk van Landero geen groot publiek getrokken, maar wel lovende recensies gekregen. Het zou beslist de moeite waard zijn, ook zijn latere werken te ontsluiten voor de Nederlandse lezer, maar daarvoor dan meer publiciteit te genereren.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
De geschiedenis van een onbegrepen man	Elly de Vries-Bové	1992
Ridders van fortuin	Elly de Vries-Bové	1997

Elvira Lindo

Elvira Lindo Garrido werd in 1962 geboren in Cádiz. In verband met het werk van de vader verhuisde het gezin verschillende keren: via Málaga, Alicante, Tarragona en Mallorca vestigde het zich in 1972 in Madrid, waar Elvira, de jongste van de vier kinderen, zich al snel uitstekend thuisvoelde. In haar jeugd las Elvira alles wat los en vast zat. De wereldberoemde jeugdroman *Little Women* (Onder moeders vleugels) uit 1876 van Louisa May Alcott boeide haar op tienjarige leeftijd zo dat ze onmiddellijk besloot zelf ook schrijfster te worden.

Reeds tijdens haar studie journalistiek kreeg ze de kans als verslaggeefster te gaan werken voor RNE (Radio Nacional de España). Enkele jaren nadien, inmiddels nieuwslezeres en presentatrice geworden, gaf ze haar studie op om zich helemaal te gaan wijden aan het werk voor radio en tv. In de loop der tijd trad ze bovendien verschillende malen op als freelance-actrice. Na een jaar werken in Málaga startte ze in 1987 met een eigen radioprogramma en reportages over het Spaanse culturele en sociale leven. Rond 1990 had ze haar draai gevonden als schrijfster en vertolkster van humoristische tv-programma's, maar in 1993 besloot ze zich voorlopig terug te trekken van het tv-werk ten gunste van het ongebonden schrijven. Ze keerde er nog niet terug. Vooral de jeugdromans die ze daarna publiceerde, waren uitermate succesvol. Ze ontwikkelde zich tot een veelzijdig schrijfster van romans, filmscripts, toneelstukken, artikelen en essays, altijd gestimuleerd en gesteund door haar echtgenoot, de schrijver Antonio Muñoz Molina. In haar columns in *El País* noemt ze haar echtgenoot steevast ironisch 'mi santo' (mijn heilige). In 2004 vertrok het paar met hun kinderen naar New York, waar hij was benoemd tot directeur van het Cervantes Instituut. Al in 2006 gaf hij toch de voorkeur aan het fulltime schrijverschap. De anonimiteit in New York hadden ze beiden inmiddels als zo aangenaam ervaren, dat ze sindsdien afwisselend in Manhattan en Madrid wonen. Maatschappelijke en politieke betrokkenheid bij Spanje heeft het echtpaar altijd behouden. (Zie ook het artikel op deze website over Antonio Muñoz Molina.)

Elvira Lindo beschikt onmiskenbaar over veel gevoel voor humor en weet dat haarscherp onder woorden te brengen, maar ook toont ze regelmatig, vooral in haar latere boeken voor volwassenen, een zekere melancholie. Ze geniet van het schrijven, al schudt ze de pennenvruchten niet zomaar uit haar mouw. Soms wordt ze niet goed begrepen of te letterlijk genomen; sommige critici noemen haar scherp en sarcastisch.

Toch is haar hoofddoel de lezer, luisteraar of toeschouwer te vermaken. Als inspiratiebron geeft ze expliciet het werk aan van Philip Roth; in haar jeugdboeken is verwantschap met Roald Dahl aanwijsbaar. Het begrip 'typische vrouwenliteratuur' heeft Elvira Lindo altijd verworpen; zij stelt dat een dergelijke hokjesmentaliteit zou moeten wijken voor de vanzelfsprekende emancipatie van alle bevolkings-groepering.

Het werk van Elvira Lindo is nogal uiteenlopend qua inhoud, maar haar ironische toon is steeds herkenbaar. Ze schrijft al jarenlang twee columns per week voor *El País* onder de titel *Tinto de Verano*, waarvan drie bundels uitgegeven zijn, en artikelen voor andere Spaanse dagbladen en tijdschriften. In een bijdrage aan de bundel *Ser mujer* van Laura Freixas houdt ze een helder pleidooi voor de onafhankelijke positie van vrouwen. Naast twee scripts voor toneelstukken, die met veel succes werden opgevoerd, verschenen in de jaren negentig van haar hand zeven scripts voor films, die merendeels geregisseerd werden door Miguel Albaladejo. Eén van de filmscenario's, *Plenilunio* (2000), onder regie van Imanol Uribe, was een bewerking van de gelijknamige roman van haar

Het meest typerend voor het oeuvre van Elvira Lindo zijn haar jeugdboeken: spits, origineel, dikwijls hilarisch. Haar eerste boek, dat in 1994 verscheen, was *Manolito Gafotas*, met als hoofdpersoon een vlotgebekt Madrileens arbeidersjongetje, Manolito García Moreno. Hiermee borduurde Lindo voort op de gelijknamige radioserie waarin zijzelf jarenlang elke ochtend die rol invulde. Tot 2001 kwamen er nog zes boeken in de *Manolitoserie* uit. De grappige illustraties zijn van de hand van Emilio Urberuaga. Zelf bewerkte de schrijfster *Manolito Gafotas* voor een film onder regie van Albaladejo. Met een tweede film over Manolito heeft Elvira Lindo geen bemoeienis gehad en wil ze niet in verband gebracht worden, omdat volgens haar de makers van deze film haar Manolito commercieel trachtten uit te buiten. Voor jongere kinderen publiceerde Elvira Lindo nog zeven boeken met een gezamenlijke hoofdpersoon, het ondeugende meisje Olivia, en enkele verhalenbundels.

De Manolitoavonturen werden vertaald in meer dan twintig talen, waaronder Chinees en Japans, en boekten overal succes. Het jongetje in kwestie woont met zijn ouders, opa en jongere broertje, door hem Imbeciel genoemd, in een volkswijk in Madrid. Zijn vader is vrachtwagenchauffeur, zijn moeder zorgt dagelijks dat haar huis en gezin toonbaar zijn en opa is de held van Manolito. Die heeft dan ook een zwak voor zijn kleinzoon. In sneltreinvaart levert Manolito commentaar op de gebeurtenissen thuis, op straat en op school. Wijsneuzig kletst hij iedereen de oren van het hoofd. Al presenteert hij zijn belevenissen als heldenverhalen, eigenlijk is Manolito helemaal niet zo stoer. De verhalen zitten vol rake observaties en grappige woordspelingen. In het Nederlands werden slechts twee boeken uit de serie uitgebracht. Manolito Gafotas is hierin op zijn Vlaams 'Manolito Brillenkas' geworden. In het Nederlands was de term Uilenbril meer aansprekend geweest. De vertalingen, Manolito en Arme Manolito, zijn van de hand van Karen de Meyere, de illustraties van Anne Westerduin. Het sappige Vlaams is vlot leesbaar voor kinderen vanaf een jaar of negen, maar jammer is dat het zo duidelijk vertalingen zijn, waarin mooie kansen voor gelijkwaardig idioom zijn blijven liggen.

Vanaf 1998 schreef Elvira Lindo vier romans voor volwassenen. Haar faam als jeugdboekenauteur heeft haar eigenlijk steeds in de weg gezeten: sommige lezers verwachten actie en spitsvondigheid, terwijl Lindo in deze romans bespiegeling en sereniteit biedt. De eerste roman, *El otro barrio* uit 2000, handelt over een jongen van vijftien die in een tehuis voor probleemjongeren belandt na een beschuldiging van poging tot meervoudige moord. Uiteindelijk blijkt het een bizar ongeluk te zijn geweest. Dit is een nogal nadrukkelijk geconstrueerd verhaal, dat ook in de verfilming door Salvador García Ruiz niet echt overtuigde. Lindo's laatste boek, *Lo que me queda por vivir* (2010), riep zeer uiteenlopende reacties op. Het bestaat geheel uit een lange overpeinzing door een jonge moeder van haar ervaringen in haar eigen jeugd, de relatie met haar vierjarig zoontje, van ontrouw en liefde. Sommigen noemen dit boek saai, maar welbeschouwd is het een parel van intimiteit.

De hoofdpersoon in *Algo más inesperado que la muerte* (2002), in het Nederlands nogal mat *Een onverwachte wending* geheten, is Eulalia, een vrouw van middelbare leeftijd, getrouwd met een bekende schrijver, 35 jaar ouder dan zij en inmiddels dus hoogbejaard.

Terwijl Eulalia druk bezig is een groot diner voor te bereiden, wordt duidelijk dat haar echtgenoot en de huishoudster, die ze altijd beschouwde als haar steun en toeverlaat, haar al tijdenlang bedrogen hebben. De gevolgen lijken catastrofaal voor Eulalia. Grotendeels in flashbacks wordt uiteengezet, hoe de ontwikkelingen bepaald zijn door de individuele achtergronden. De menselijke zwakheden worden subtiel blootgelegd en alle puzzelstukjes vallen op hun plaats; een geloofwaardig verhaal met een trefzekere vertaling.

Una palabra tuya (2005), in de Nederlandse vertaling Een woord van jou, draait om Rosario, een straatveegster in Madrid. Dat baantje heeft ze aangenomen na een afgebroken studie psychologie. Ze voelt zich niet op haar plaats tussen haar collega's en in wezen bedrogen door het leven. De enigszins zonderlinge Milagros, die Rosario al kent van de lagere school, leeft schijnbaar onbekommerd van dag tot dag. Rosario ergert zich aan deze collega en ervaart haar nadrukkelijke aanwezigheid als irritant, zonder zich daaraan te kunnen onttrekken. Langzaam leert Rosario echter de realiteit te accepteren en zich met haar lot te verzoenen. Het is een zorgvuldig geformuleerde roman vol milde maatschappijkritiek. De vertaling is oppervlakkiger in formulering dan het origineel, waardoor de fijnzinnig beschreven ontwikkeling van de hoofdpersoon niet helemaal uit de verf komt.

De Manolito boeken werden bestsellers en Manolito wordt al als een klassieke figuur in de Spaanse jeugdliteratuur beschouwd. Vanaf 1994 tot 2001 werd de gelijknamige tv-serie voor de jeugd uitgezonden en die bereikte een nog groter populariteit dan de boeken en indertijd de radiouitzendingen. In 1998 was Elvira Lindo winnares van de Premio Nacional de Literatura Infantil y Juvenil en de Premio Cervantes-chico van Alcalá de Henares voor een deel uit de Manolitoserie. In 2005 voegde ze er de Premio Biblioteca Breve voor Una palabra tuya aan toe.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Een onoverwinnelijke wending	Harriët Peteri	2004
Een woord van jou	Jacqueline Visscher	2006
Manolito	Karen de Meyere	2000
Arme Manolito	Karen de Meyere	2001

Carmen Martín Gaité

Carmen Martín Gaité werd in 1925 in Salamanca geboren. Omdat haar ouders het katholieke onderwijs voor kinderen verafschuwden, trokken ze voor Carmen en haar twee jaar oudere zus Ana María een privélerares aan. De vader gaf hen zelf les in geschiedenis, literatuur en kunst en ook de moeder stimuleerde haar dochters altijd om ijverig te leren. Later haalde Carmen in een interview als stelregel van haar moeder aan: 'studeer zo veel mogelijk, want zelfs een knoop aanzetten doet een slim mens beter dan een domoor'. Tijdens zomervakanties bij familie in Galicië raakte Carmen al vroeg gefascineerd door volksliederen. Toen een oom van haar in 1936 gefusilleerd werd vanwege zijn lidmaatschap van de socialistische partij, was zij diep geschokt en tijdens de Burgeroorlog leefde ze in angst om de vrijmoedige gesprekken van haar vader en zijn vrienden.

Na jarenlang thuis les te hebben gehad, gingen de zussen Martín Gaité naar de middelbare meisjesschool en na voltooiing daarvan studeerde Carmen Romaanse talen aan de Universiteit van Salamanca. Tijdens haar studietijd werden gedichten van haar hand in een tijdschrift gepubliceerd en was ze actief bij het studententoneel. In 1946 kreeg ze een beurs om haar studie af te ronden aan de Universiteit van Coimbra. Haar doctoraalscriptie was gewijd aan de Gallicisch-Portugese liederenschat uit de 13e eeuw. Na haar afstuderen in 1948 en een zomercursus Franse literatuur in Cannes vestigde zij zich in Madrid om aan haar promotie te gaan werken. Daar werd ze door de schrijver Ignacio Aldecoa, die ze uit Salamanca kende, geïntroduceerd in een literaire kring die deel ging uitmaken van de Generatie van '50, de geëngageerde literaire stroming van 'kinderen van de Burgeroorlog'. Van promoveren kwam het voorlopig niet, want weldra werd ze volledig in beslag genomen door literaire activiteiten. Om geld te verdienen werkte ze ook enige tijd mee aan een woordenboekproject van de Real Academia Española en was ze enkele jaren lerares aan een meisjesschool.

Vanaf 1950 ging ze een relatie aan met de verwante schrijver Rafael Sánchez Ferlosio, in 1953 trouwden ze en maakten een lange huwelijksreis waarbij ze Rome en andere Italiaanse steden bezochten. In die periode raakte Carmen onder de indruk van het werk van Italiaanse schrijvers als Cesare Pavese, Italo Svevo en Natalia Ginzburg. In 1970 scheidten Carmen en Rafael in gezamenlijk overleg.

Nadat het verhaal *Un día de libertad* in een literair tijdschrift gepubliceerd was, had Carmen geen moeite, een uitgever voor haar werken te vinden. In 1954 ontving ze voor de novelle *El balneario de Premio Café Gijón*, de eerste van vele literaire prijzen. De Premio Nadal behaalde zij in 1957 voor haar debuutroman *Entre Visillos*, over haar middelbareschooltijd. In 1970 ontving Carmen als eerste vrouw de Premio Nacional de Literatura voor *El cuarto de atrás* (De achterkamer). Een literair-historische studie naar de verhouding tussen mannen en vrouwen in de achttiende eeuw resulteerde in 1972 in een dissertatie die haar de academische jaarprijs opleverde en direct ook als handelseditie uitkwam: *Usos amorosos del siglo XVIII en España*. Martín Gaité ontwikkelde zich tot een veelzijdig schrijfster. Van 1976 tot 1980 schreef ze een wekelijkse boekrecensie in het dagblad *Diario 16*. Behalve vele romans publiceerde ze twee bundels gedichten en twee toneelstukken, die beide verschillende malen werden opgevoerd. Daarnaast vertaalde ze werk van onder meer Gustave Flaubert, Virginia Woolf, Charles Perrault, Emily Brontë en Natalia Ginzburg en ook schreef ze enkele scenario's voor tv-series, onder meer in 1983 voor een serie over Theresia van Ávila. Man-vrouwverhoudingen bleven haar intrigeren: voor die gedurende de Francotijd, *Usos amorosos de la postguerra española*, werd haar de Premio Anagrama de Ensayo 1987 verleend en voor haar gehele oeuvre ontving ze twee prestigieuze prijzen: in 1988 de Premio Príncipe de Asturias (gedeeld met José Ángel Valente) en in 1994 de Premio Nacional de las Letras Españolas. Deze laatste prijs werd overigens in 2009 toegekend aan haar ex-echtgenoot, Rafael Sánchez Ferlosio.

Werd ze de eerste jaren door de critici nogal genegeerd, later werd dat ruimschoots ingehaald. Pas vanaf midden jaren '80 gingen de boeken van Martín Gaité behoren tot de best verkochte literatuur in Spanje. Ook in vertaling werden haar werken zeer goed ontvangen, vooral in Frankrijk, Duitsland, Italië en de VS. Opmerkelijk is, dat zij altijd met de hand bleef schrijven. Tot in haar laatste jaren prees ze zichzelf gelukkig met haar schrijftalent. Gelouterd door het leven sprak ze: 'Als ik iets in het leven geleerd heb, is het wel om geen tijd te verliezen met pogingen om de aard van mensen om me heen te veranderen.' Decennialang was zij een graag geziene deelneemster aan literaire jury's, conferenties en seminars en onderscheidde ze zich als steun en stimulator voor jonge schrijvers.

De romans van Carmen Martín Gaité worden gerekend tot de realistische literatuur; ze bieden veelal een knappe verstrengeling van introspectie, sociale kritiek, engagement en filosofische beschouwing. De thema's die haar romans dikwijls aan de orde komen: eenzaamheid, onbegrip, onverschilligheid en onrecht. Fantasie en werkelijkheid worden in haar verhalen met elkaar geconfronteerd, het belang van historisch besef benadrukt en het wezen van persoonlijke identiteit onderzocht. Veel werk van Martín Gaité is feministisch te noemen, al werd ze aanvankelijk door feministes niet zo begrepen en gewaardeerd, omdat zij, anders dan bijvoorbeeld Angelsaksische feministische schrijfsters, de verschillen tussen man en vrouw benadrukte. In het jaar 2000 overleed Carmen Martín Gaité aan kanker. Na haar dood ontfermde haar zuster, haar enige erfgename, zich over vijftientig dozen ongepubliceerd werk. Inmiddels zijn enkele werken postuum uitgegeven. In het Spaans is nu meer dan de helft van de werken van Carmen verkrijgbaar, veel ervan in een recente heruitgave van Editorial Siruela. Ook zijn inmiddels verschillende beschouwingen aan de analyse van haar oeuvre gewijd. In Madrid is een middelbare school naar haar genoemd en in Salamanca, op de Plaza de los Bandos, werd een standbeeld opgericht, inclusief haar onafscheidelijke baret: la señora con boina.

In het Nederlands zijn jammer genoeg slechts twee romans van Carmen Martín Gaité beschikbaar: Spaanse vrouwen, bewolkte luchten en De achterkamer, in vertalingen uit midden jaren '90. In Spaanse vrouwen, bewolkte luchten ontmoeten twee oude vriendinnen elkaar na vele jaren weer en worden beider levens met elkaar geconfronteerd. De ene vrouw is een geslaagd psychiater geworden die haar persoonlijk leven ondergeschikt maakte aan haar beroepsuitoefening, de ander is gehuwd met de vroegere vriend van de eerste en een huisvrouwenbestaan ingerold. Geen van beiden is werkelijk gelukkig met haar leven. In raak geformuleerde beschouwingen, vormgegeven als niet-verstuurde brieven, krijgen de wezenlijke dilemma's van vrouwenlevens gestalte. De Nederlandse titel had best dichter bij de originele titel kunnen blijven: Nubosidad variable betekent Wisselend bewolkt.

De achterkamer, met een wat betuttelende Nederlandse ondertitel, Een vrouw overdenkt haar leven, is een autobiografisch getinte roman in de vorm van een lange, nachtelijke monoloog in aanwezigheid van een duistere bezoeker. Herinneringen aan haar kindertijd worden afgewisseld met flarden van dromen, overpeinzingen over de liefde en bespiegelingen over het schrijversvak.

Het boek heeft kenmerken van een essay, maar tegelijk ook van een herdenking en een fantasie. Beide genoemde romans werden met veel flair vertaald door een vertalersduo dat bij de vertaling van deze boeken kennelijk al goed op elkaar was ingespeeld. Af en toe zijn de Nederlandse formuleringen echter te gemakkelijk, oppervlakkiger dan het origineel, waardoor de fijnzinnige nuanceringen niet volledig tot hun recht komen. Het is beslist de moeite waard om te bekijken, welke van de werken uit het uitgebreide nagelaten oeuvre van Carmen Martín Gaité de komende jaren ook in Nederlandse vertaling kunnen worden uitgebracht.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Spaanse vrouwen, bewolkte luchten	Francine Mendelaar/Harriët Peteri	1990
De achterkamer	Francine Mendelaar/Harriët Peteri	1992

Ana María Matute

Ana María Matute Ausejo (Barcelona, 1925) is een geboren schrijfster, dochter van een Catalaanse vader en een Castiliaanse moeder. Zij was het tweede van vijf kinderen en het gezin was in redelijk goede doen. De vader was eigenaar van een parapluafabriek. Op vierjarige leeftijd bleek Ana María te lijden aan een ernstige nierkwaal en werd ze voor rust en herstel langdurig ondergebracht bij haar grootouders van moederskant in Mansilla de la Sierra, een dorp in de heuvels van Rioja. Het ziekelijke en gevoelige meisje moest zich vaak zelf bezighouden en ontwikkelde al vroeg een passie voor lezen en schrijven. Toen ze tien jaar was, brak de Burgeroorlog uit en het geweld, de haat, de angst en de ellende waarvan zij in de jaren die volgden getuige was, hebben haar leven en schrijverschap diepgaand beïnvloed. In feite raakte ze er nooit over uitgeschreven.

In 1952 trouwde Ana María met de schrijver Ramón Eugenio de Goicoechea en na twee jaar werd haar enige kind, Juan Pablo, geboren. Het huwelijk maakte haar niet gelukkig; toch duurde het tot 1963 dat ze scheidde van haar man, waarna hij wettelijk de voogdij over hun zoon kreeg en zij haar kind twee jaar lang zelfs niet te zien kreeg. Het was een zware tijd voor Ana María, maar het schrijven hielp haar erdoorheen. Met de bijnaam el Malo verwees ze in verschillende verhalen naar haar ex-echtgenoot en haar jeugdboeken droeg ze op aan haar zoon. In de jaren zestig gaf zij literatuurcolleges aan universiteiten in Oklahoma, Indiana en Virginia. Ze genoot van openhartige discussies met haar studenten. De grote liefde kwam toch nog in haar leven: de Franse zakenman Jules Brocard, met wie ze enthousiast lange reizen maakte. Toen hij in 1990 overleed, nog wel op haar verjaardag, raakte zij ernstig depressief. Algemeen wordt Matute beschouwd als een van de belangrijkste naoorlogse Spaanse auteurs, vertegenwoordigster van de Generatie van de verbaasde kinderen, waarmee schrijvers aangeduid worden van de generatie die de Burgeroorlog op jeugdige leeftijd meemaakte. Vaste thema's in haar werk zijn de onderdrukking door het Francoregime, sociale onrechtvaardigheid, hypocrisie, eenzaamheid en vooral het verlies van de kinderlijke onschuld. Als inspiratoren voor haar vertellende schrijfstijl noemt Matute in de eerste plaats sprookjesschrijvers als de gebroeders Grimm, Hans Christian Andersen en Charles Perrault, maar ook uiteenlopende romanciers als Marcel Proust, Rainer Maria Rilke, Anton Tsjechov, William Faulkner en Edgar Allan Poe. Over de ontwikkelingen in de wereld is ze altijd pessimistisch geweest.

Een recente uitspraak van haar luidt 'de wereld is nog evenzeer ontwricht als toen ik veertien jaar was'. Maar van de schoonheid van eenvoudige dingen wist ze altijd te genieten en dat doet ze op hoge leeftijd nog steeds.

Hoewel Catalaanse van geboorte, schreef Ana María Matute altijd in het Castiliaans en altijd met pen op papier. Al op zeventienjarige leeftijd schreef ze haar eerste boek, *Pequeño teatro*, dat ze pas in 1954 vrijgaf voor publicatie. Kenmerkend is, dat ze haar werk nooit snel uit handen kan geven, enerzijds doordat ze gewend is lang eraan te blijven schaven, anderzijds doordat ze verschillende malen gekweld werd door langdurige inzinkingen. De jaren vijftig en zestig vormden haar meest productieve periode: in die tijd schreef ze acht romans en vijftien verhalenbundels, waaronder verschillende bundels voor kinderen. Daarna leek Matute geleidelijk uit beeld te verdwijnen, totdat ze ongeveer in 1993 de draad weer opnam, maar overstapte naar het fantasiegenre, vol sprookjesachtige en magische elementen. Bij het op de markt verschijnen van *Olvidado Rey Gudú* in 1996 lichtte Matute toe: 'Ik kreeg een diepe depressie en stopte met schrijven. Niets interesseerde me nog, maar dit boek heeft me gered. Weer gaan schrijven betekende weer mezelf worden. Zonder schrijven ben ik mezelf niet, dan ben ik niets.' Het is dus niet verwonderlijk dat deze roman, waaraan ze jaren eerder al begonnen was, haar zeer dierbaar is. Het werd gepresenteerd als het vervolg op *La torre vigía* uit 1971 en met *Aranmanoth* uit 2000 als trilogie. Daarna verschenen nog de roman *Paraíso inhabitado* (2008) en *Cuentos Completos* (2010), een bundel eerder geschreven verhalen.

In de loop van haar lange schrijverscarrière heeft Ana María Matute veel waardering voor haar werk geogst. Veelvuldig werd ze met prijzen geëerd, vanaf een speciale vermelding bij de Premio Nadal 1947 voor haar eerste roman tot de Premio Cervantes voor haar hele oeuvre in 2010. De meeste prijzen werden haar al in de jaren vijftig toegekend, ook enkele malen voor kinder- en jeugdliteratuur. In 1976 werd ze zelfs genomineerd voor de Nobelprijs voor Literatuur. Sinds januari 1998 is ze één der vier vrouwen van de 46 leden van de Koninklijke Spaanse Academie. In haar intrede-toespraak, getiteld *En el Bosque*, ging ze in op haar drijfveren voor het schrijverschap. Verschillende van haar boeken werden vanaf het jaar 2000 heruitgegeven. Zij was in 2010 de derde vrouw in 35 jaar die met de Premio Cervantes werd onderscheiden, al had de jury zes stemmingen nodig om het eens te worden over de toekenning.

Deze prijs werd aan Matute uitgereikt op 23 april 2011, de sterfdag van Cervantes. Tegenwoordig geldt Matute in Spanje als een literair icoon en laat ze zich graag 'la Matute' noemen.

Belangrijkste literaire prijzen van Ana María Matute

Bekroond werk	Prijs	
Fiesta al Noroeste	Premio Café Gijón	1952
Pequeño teatro	Premio Planeta	1954
Los hijos muertos	Premio de la Crítica	1958
idem	Premio Nacional de Literatura	1959
Primera Memoria	Premio Nadal	1959
Los soldados lloran de noche	Premio Fastenrath (RAE)	1962
oeuvre	Premio Nacional de las Letras Españolas	2007
idem	Premio Miguel de Cervantes	2010

Werk van Ana María Matute is in meer dan twintig talen vertaald. Het Spanje van in en na de Burgeroorlog, gezien door de ogen van kinderen of adolescenten is het perspectief in veel van haar verhalen, niet alleen in haar jeugdverhalen. In de werkelijkheid die zij oproept, worden vooral de vaak schrijnende tegenstellingen tussen de leefwereld van volwassenen en die van kinderen beschreven.

Slechts enkele boeken van Matute zijn in het Nederlands vertaald. In Eerste herinnering (Primera Memoria, 1959) vertelt Matute de reacties van twee kinderen op het leven van de volwassenen met wie zij in aanraking komen. In de geïsoleerdheid van het eiland Mallorca, tegen de dreigende achtergrond van de Spaanse Burgeroorlog, komen de kinderen in conflict met zichzelf en de harde wereld om hen heen. De jeugdige Borja, afgunstig en vol haat, de traditionele, meedogenloze grootmoeder, Son Major, het symbool van vrijheid en mannelijkheid, de man die alle idealen waarvan Borja heeft gedroomd in zich verenigt, vormen de hoofdpersonen die een indringend beeld geven van de verhoudingen in het Spanje van toen. Eerste herinnering vormt het eerste deel van een drieluik dat verder bestaat uit Los soldados lloran de noche uit 1963 en La trampa uit 1969.

Centrale figuur in 's Nachts huilen de soldaten (Los soldados lloran de noche) is Jeza, een soldaat die zijn revolutionaire idealen in de Burgeroorlog onstuitbaar nastreeft en na afloop van die oorlog op mysterieuze wijze verdwijnt, waarna hij een heldenstatus krijgt. Op indringende toon beschrijft Matute de grote invloed die het stormachtige leven van Jeza op de jonge Manuel uitoefent, vooral nadat hij uitvoerig gesproken heeft met de weduwe van Jeza. Verleden, heden en toekomst worden in dit boek op knappe wijze dooreengevlochten.

Van de vele jeugdboeken van Matute is er slechts één in het Nederlands vertaald: Paola en Nin, de zoon van de pachter, vertaald door Alexandra Terlouw in 1974. De ik-figuur in dit verhaal, een tienjarig meisje, wordt zich door haar vriendschap met een blinde leeftijdgenoot bewust van haar positie in de omringende wereld. De kinderen in dit zuivere boekje tonen zich op hun manier wereldwijs, maar blijven in hun reacties en interpretaties toch ontwapenend kinderlijk. In dit werk is te zien hoe gering het onderscheid tussen jeugd- en volwassenenliteratuur kan zijn.

Vier decennia na de publicatie komen de vertalingen van Primera Memoria en Los soldados lloran de noche nogal gedateerd over. Het oorspronkelijke werk blijkt langer mee te gaan dan de vertaling, mede door veranderde vertaalopvattingen. Het zou zinnig zijn nieuwe vertalingen te overwegen. De oude vertalingen zijn overigens nog slechts tweedehands verkrijgbaar.

Nadat jarenlang geen enkele Nederlandse uitgever belangstelling toonde voor ander werk van Matute, kwam verrassend in 2001 een vertaling uit van Aranmanoth. In het Nederlands kreeg dit boek als ondertitel: Magische roman over de eeuwige zoektocht naar liefde en de zuiverheid van de jeugd. Het is een in de Middeleeuwen spelend sprookjesachtig verhaal over een jonge ridder, zijn piepjonge bruid en een fee, Aranmanoth, vertrouwensfiguur van de ridder. Het overgangsproces van kind tot volwassene wordt uitvoerig toegelicht in dit lijvige werk, waarbij bovennatuurlijke elementen als even normaal worden opgevoerd als reële gebeurtenissen. In Matute bleek het schrijven nog niet verleerd: ook hier is haar grootste kracht gelegen in de zorgvuldige woordkeus en de meeslepende vertelstijl.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Eerste herinnering	Jean Schalekamp	1966
's Nachts huilen de soldaten	Jean Schalekamp	1972
Aranmanoth	Rikkei Degenaar	2001

Eduardo Mendoza

Als typering van zijn leven als schrijver noemde Eduardo Mendoza het in een interview in 2009 enthousiast: een continue vakantie! Zijn eerste roman was vierendertig jaar eerder verschenen. Mendoza werd in 1943 geboren in Barcelona als zoon van een officier van justitie. Na zijn schooltijd bij de Broeders Maristen trad Eduardo in zijn vaders voetsporen en doorliep hij een studie rechten. Aansluitend aan zijn studietijd maakte hij een lange reis door Europese landen en studeerde hij kortstondig sociologie in Londen. In 1967 trad hij als jurist in dienst bij de energiemaatschappij Barcelona Traction en vervolgens als juridisch consulent bij de Banco Condal. De talenkennis die hij zich daar eigen maakte, kwam hem later goed van pas. Het bureaucratische en juridische jargon dat hij in die functies had leren kennen, parodieerde hij in enkele romans. Eind 1973 hield hij het in Barcelona voorlopig voor gezien en verhuisde hij uit onvrede met de atmosfeer in het nog altijd franquistische Spanje naar New York, waar hij een functie als vertaler bij de Verenigde Naties aannam. Weldra vond hij in de VS zijn draai en pas in 1982 keerde hij terug naar Barcelona, waar hij de helft van zijn tijd bleef besteden aan vertaalwerk voor verschillende internationale organisaties. In 1983 fungeerde hij als tolk bij een ontmoeting tussen Ronald Reagan en Felipe González. Ook aan literaire vertalingen waagde hij zich in die tijd, onder meer van brieven van Lord Byron en *A view from the bridge* van Arthur Miller.

De eerste roman van Mendoza, *La verdad sobre el caso Savolta*, verscheen in 1975 in Spanje. Enkele maanden later overleed Franco en prompt werd Mendoza geprezen als pionier van de nieuwe tijd, de overgang naar de democratie, en alsnog ontving hij de nationale Premio de la Crítica. De hoofdpersoon van de eerste roman, een in een psychiatrische inrichting opgenomen detective die tijdelijk buiten de hekken mag om een misdaad op te lossen, keerde terug in nog drie boeken die eerst apart werden uitgegeven, maar later samen als de Barcelona-trilogie.

In 1986 publiceerde Mendoza *La ciudad de los prodigios*, *De stad der wonderen*, de roman die ervoor zorgde dat hij voortaan werd gerekend tot de belangrijkste figuren in de Spaanse literaire wereld. Het Franse tijdschrift *Lire* riep deze roman in 1988 uit tot beste in Frankrijk gepubliceerde boek van het jaar. Van 1995 tot 1999 was Mendoza docent vertaalkunde aan de Universiteit Pompeu Fabra in Barcelona en van 2004 tot eind 2007 vaste columnist bij *El País*.

In zijn laatste column ging hij er prat op, geen enkele maandag verstek te hebben laten gaan en niet eenmaal 'het voetballen' als metafoor voor het leven te hebben gebruikt.

Enkele malen koos Mendoza ervoor een roman eerst als feuilleton in El País te laten publiceren. Dit betrof sciencefictionachtige verhalen met absurdistische trekken als Sin noticias de Gurb (1991), het verhaal van een buitenaards wezen dat in Barcelona landt en zijn ogen uitkijkt, La visión del Archiduque (1992), een novelle met tekeningen van de auteur, tegen het decor van de Wereldtentoonstelling in Barcelona van 1929, en El último trayecto de Horacio Dos (2001), over een ruimteschip vol merkwaardige gevangenen.

De verhaalstijl van Mendoza is vlot en direct, schijnbaar eenvoudig, vol humor en ironie, parodiërend en sarcastisch. Wat deze auteur de wereld te vertellen heeft, verpakt hij meestal in detectiveromans volgens een min of meer vast recept. Dikwijls is Barcelona het toneel van de handeling. Totaal schreef Mendoza inmiddels zeventien romans en twee toneelwerken. In 1998 verwierf hij de officiële prijs van Frankrijk voor het beste buitenlandse boek, met als aantekening dat de prijs zijn hele oeuvre gold. Zijn laatste boeken zijn getiteld Mauricio o las elecciones primarias (2006) en Tres vidas de santos (2009), een bundeling van drie verhalen. In 2006 publiceerde Llätzer Moix de uitvoerige journalistieke reportage Mundo Mendoza, waarin veel inzicht wordt geboden in de leefwereld van Eduardo Mendoza.

De meest typerende romans van Mendoza zijn in het Nederlands verschenen, veelal in vertaling van het duo Francine Mendelaar en Harriët Peteri, beiden met een lange vertaalcarrière. Zij treffen de luchtige toon en stijl van de originele werken steeds opmerkelijk raak, zij het op sommige plaatsen toch ietwat slordig. Het succes van Mendoza bij het Nederlandse publiek blijkt uit de herdrukken.

Een korte kenschets van de in het Nederlands verschenen boeken van Eduardo Mendoza, in volgorde van laatste vertaalde editie:

In Het ongekende eiland begint de directeur van een bedrijf uit Barcelona een nieuw leven in het bruisende Venetië, na alle schepen achter zich te hebben verbrand. De zaak Savolta draait om een naïeve kantoorbediende uit de provincie die in het Barcelona anno 1917 zijns ondanks betrokken raakt bij duistere zaken.

Blijspel in Barcelona, waarvan de originele titel luidt *Una comedia ligera*, is gesitueerd in het Barcelona van de vijftiger jaren, tegen de achtergrond van de Koude Oorlog. Deze roman werd geschreven na *De stad der wonderen* en wordt wel beschouwd als het vervolg daarop, maar doet daar duidelijk voor onder. Tijdens repetities van een blijspel waarin een moord wordt gepleegd, vindt daadwerkelijk een moord plaats. De komedieschrijver, tevens alombekend rokkenjager, wordt bij de oplossing van de moord betrokken en moet alle zeilen bijzetten om zijn drie minnaressen en zichzelf buiten schot te houden.

De wonderbaarlijke reis is een pastiche op het leven van Jezus. Dit blijkt een quasi-historisch vluggertje zonder veel diepgang. Weliswaar heeft de schrijver er zelf kennelijk veel plezier aan beleefd, maar het verhaal komt erg gekunsteld over. In het verhaal over de jonge Jezus, naïeve zoon van een timmerman, is van alles erbij gesleept, met veel effectbejag en gewilde lolligheid. De personages zijn weinig overtuigend.

Aan *De stad der wonderen* daarentegen is duidelijk veel meer zorg en aandacht besteed. Hier overstijgt Mendoza zichzelf in een kroniek van Barcelona begin twintigste eeuw. De hoofdpersoon, Onofre Bouvila, trekt als veertienjarige jongen naar Barcelona en begint daar na aankomst opruiende pamfletten te verspreiden. Met moord, verraad, chantage en listen vecht hij zich op tot in de hoogste maatschappelijke regionen en slaagt er zelfs in, de rijkste en meest invloedrijke man van Spanje te worden. Dit boek steekt met kop en schouders uit boven al het andere werk van Mendoza en heeft inmiddels de status van 'klassieker' verworven. *De stad der wonderen* werd in 1999 verfilmd door Mario Camus.

Onder de titel *Een weerzien, een ontmoeting en een reis*, met als ondertitel *De Barcelona-trilogie*, werden gebundeld heruitgegeven: *Het geheim van de behekste crypte*, *Het labirint van de olijven* en *Het avontuur van de dameskapper*. De plaats van handeling is uiteraard steeds Barcelona.

De hoofdrol in elk van deze verhalen is weggelegd voor een verknipte, maar zeer inventieve privédetective. Die wordt telkens door een commissaris van politie ingeschakeld ter assistentie bij de opheldering van een door raadselen omgeven misdaad. Op hilarische wijze manoeuvreert de privédetective tussen alle gevaren door. Aan het slot keert hij iedere keer opgelucht terug naar de psychiatrische inrichting waaruit hij voor het uitvoeren van zijn opdracht tijdelijk was ontslagen. De verwickelingen zijn dolksomisch: de hoofdpersoon komt telkens en passant terecht in een web van criminele intriges en machinaties. Een bonte stoet corrupte, zichzelf verrijkende en verloederde types passeert de revue. Het blijft allemaal kluchtig en leest vlot weg.

Het jaar van de zondvloed is het verhaal van een onstuimige liefdesaffaire tussen een kloosterzuster en een rijke grootgrondbezitter, middenin de Francotijd. De non heeft de leiding over een ziekenhuisje dat in geldnood verkeert. Zij tracht de grootgrondbezitter over te halen haar te helpen om de financiële problemen het hoofd te bieden. In slechts enkele ontmoetingen slaagt hij erin haar te verleiden en aan zich te binden. Hoewel eveneens luchtig van toonzetting, is de inhoud van dit verhaal indringend. Welbeschouwd is deze roman, in 2004 door Jaime Chávarri verfilmd, Mendoza's meest fijnbesnaarde verhaal.

Het vakantiegevoel dat Eduardo Mendoza ervaart bij het schrijven van zijn boeken, vindt zijn weerspiegeling in het plezier dat menig lezer ermee beleeft. Op 16 oktober 2010 werd Mendoza verblijd met de Premio Planeta 2010 voor zijn nieuwste roman, *Riña de gatos, Madrid 1936*, gekozen uit meer dan 500 inzendingen. Dit boek speelt in Madrid – atypisch voor Mendoza - kort voor het uitbreken van de Burgeroorlog. Op een persconferentie zei de schrijver dat de kernvraag in dit boek aan de lezer is: 'Wat zou u doen als u onder dergelijke omstandigheden moest leven?'

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Het ongekende eiland	Harriët Peteri	1990
De zaak Savolta	Francine Mendelaar/Harriët Peteri	1992
Bijspel in Barcelona	Francine Mendelaar/Harriët Peteri	1999
De wonderbaarlijke reis	Ilona v/d Werff/Felicitas van Wijk	2008
De stad der wonderen	Francine Mendelaar/Harriët Peteri	2008
De Barcelona trilogie	Francine Mendelaar Harriët Peteri	2009
Het jaar van de zondvloed	Francine Mendelaar/Harriët Peteri	2010

Rosa Montero

Rosa Montero werd in 1951 geboren. Haar vader, Pascual Montero, was toen banderillero bij stierengevechten. Zijn bijnaam luidde El Señorito, het heertje. Na lang aandringen van zijn echtgenote trok hij zich terug van het stierenvechten en ging hij bij een steenfabriek werken. Rosa was toen vijf jaar oud. In haar jeugd hield Rosa's moeder haar dochter dikwijls voor dat zij ervoor moest zorgen dat haar leven er anders zou uitzien dan dat van haar moeder. Rosa volgde enkele universitaire studies en voorzag altijd in haar eigen levensonderhoud, dus ze stelde haar moeder niet teleur.

Vanaf haar vijfde jaar was Rosa Montero door tuberculose langdurig aan haar bed gekluisterd. Tijdens die langdurige periode van afzondering voelde het kind zich eenzaam, zonder vriendinnetjes. Haar voornaamste bezigheden waren lezen en verhaaltjes schrijven. Zo werd al vroeg de basis gelegd voor haar liefde voor fantasie en literatuur. Ze studeerde journalistiek en vervolgens psychologie, maar geen van beide studies bood haar voldoende uitdaging. Al tijdens de studie werkte ze bij enkele toneelgroepen en tegelijkertijd slaagde ze erin verhalen en artikelen in verschillende tijdschriften gepubliceerd te krijgen. Vanaf eind 1976 werd haar de kans geboden exclusief voor El País te gaan schrijven. Later was ze enkele jaren hoofdredacteur van de zondagsbijlage van dit dagblad en nog steeds is ze er een zeer gewaardeerd columniste. Zowel bij het grote publiek als bij de critici ontmoette ze al spoedig waardering voor haar werk. Haar eerste boek, *Crónica del desamor*, dateert van 1979. Behalve bijna twintig romans, verhalen- en reportagebundels schreef ze ook enkele kinderverhalen. In 1981 won ze onder meer de Premio Nacional de Periodismo voor haar reportages, interviews en literaire artikelen.

Vanaf 1997 werd Montero opnieuw uitvoerig geëerd met diverse prijzen, in 2005 met een oevreprijs en bovendien met een belangrijke publieksprijs, voor de roman *Historia del rey transparente*. Zij wordt een representant genoemd van de 'nieuwe journalistiek', waaronder wordt verstaan: informatieverschaffing in literaire bewoordingen. Zelf vindt ze die kwalificatie echter nonsens en 'absoluut geen nieuwe categorie'. Haar werken werden vertaald in ruim twintig talen.

In een interview maakte Rosa Montero desgevraagd een vergelijking tussen haar beleving van journalistiek werk en literatuur: 'Ik hou veel van journalistiek, het is een beroep dat veel voor me betekend heeft, maar het is niet meer dan werk en ik zou er van de ene dag op de andere mee kunnen stoppen, maar verhalen schrijven is mijn manier van zijn, mijn manier van leven.'

Kenschetsen van in het Nederlands vertaald werk van Rosa Montero:

Als een vorstin zal ik je behandelen, de derde roman van Montero, speelt in de rosse buurt van Madrid. Twee vrouwen met heel verschillende achtergrond en levenswijze blijken door eenzelfde verlangen naar warmte en erotiek bewogen te worden. In deze 'zwarte komedie' ofwel 'roze tragedie' die bij verschijnen gerekend werd tot de feministische literatuur, zijn alle personages in wezen eenzaam.

Het opmerkelijke werk Het Kristal van Koud Water is afgeleid uit de roman Temblor en opgezet als een libretto voor een opera in één bedrijf. In 1994 werd een dans naar dit werk in Madrid opgevoerd door Teresa Nieto. Vrouwen spelen in de door macht beheerste samenleving van dit verhaal een sleutelrol.

Mooi en donker is geschreven vanuit de blik van een jonge vrouw die in een haar onbekende stad terechtkomt in het keiharde, criminele milieu van prostitutie en drugs, waarin haar dominante grootmoeder de scepter zwaait. Het verhaal krijgt kleur door de dromen en verlangens van de jonge vrouw; schoonheid en duisternis worden erin nadrukkelijk tegenover elkaar gesteld.

In Vrouwenportretten schildert Montero portretten van vrouwen die een bijzondere rol hebben gespeeld in de cultuurgeschiedenis. Als motivatie voor dit boek gaf de schrijfster aan: 'Er is een geschiedenis die niet in de geschiedenisbeschrijving voorkomt en die slechts kan worden gered door naar het gefluister van vrouwen te luisteren.'

De dochter van de kannibaal is een complex en boeiend verhaal: Wanneer de echtgenoot van een vrouw plotseling verdwijnt, tracht zij hem zelf op te sporen, bijgestaan door een oude overbuurman en een buurjongen. De oude buurman blijkt een voormalig anarchist die veel frustrerende ervaringen heeft opgedaan; met de buurjongen gaat de vrouw een onstuimige relatie aan. Haar echtgenoot blijkt ontvoerd te zijn en stap voor stap stuit de vrouw op zijn obscure dubbelleven.

Met Hartstochten, Liefdes die de geschiedenis veranderden presenteert Montero een kaleidoscoop van verhalen over beroemde historische liefdesparen. Hun passie beïnvloedde de wereldgeschiedenis. Er worden zeer uiteenlopende paren ten tonele gevoerd, bijvoorbeeld Juan en Eva Perón, Marcus Antonius en Cleopatra, Elizabeth Taylor en Richard Burton, Rimbaud en Verlaine.

Het hart van de Tartarus behelst een bizarre tocht door de onderwereld van een jonge vrouw die in een persoonlijke crisis verkeert. Zij gaat de confrontatie aan met het wezenlijke van haar relaties met haar naaste familieleden - haar ouders en tweelingbroer en haar minnaar - om een weg te vinden ter verzoening met het verleden. Zij komt er gelouterd uit en is weer enigszins tegen het leven opgewassen. Rosa Montero vergelijkt schrijven met eten en ademen: ze ervaart het als een innerlijke noodzaak. Als haar belangrijkste drijfveer noemt ze nieuwsgierigheid naar het leven, belangstelling voor mensen. Schrijven van fictie is voor haar de manier om grip te krijgen op het leven en de wereld te begrijpen; vertellen is in haar beleving steeds een zoektocht gebleven. Daarnaast heeft ze ook altijd zeer gretig gelezen en ze geeft aan voor het werk van tal van schrijvers grote bewondering te koesteren. Kenmerkend voor haar werkwijze noemt Montero haar perfectionisme: nauwgezet verwerkt ze alle opmerkingen van enkele vertrouwde vrienden die de kladversie van ieder nieuw boek te lezen krijgen en ze kan eindeloos bijschaven aan haar verhalen voordat ze zelf tevreden is over het resultaat.

Kritiek op de werken van Rosa Montero is veelal gericht op de themakeuze die geforceerd genoemd wordt, het feit dat haar hoofdpersonen vrijwel altijd vrouwen zijn en de vermeende geringe subtiliteit in haar beschrijvingen. Hoewel Montero geen milieu of thema schuwt, zijn haar verhalen echter nooit aanwijsbaar banaal. Vooral haar eerste boeken werden door critici gekarakteriseerd als typische vrouwenboeken, maar zijzelf vindt het onzin te spreken over vrouwenliteratuur. Ze ergert zich aan zo'n etikettering en vindt dat het tijd wordt dat mannen zich gaan inleven in vrouwenlevens. Ze hanteert een directe, indringende en dikwijls gepassioneerde stijl en schrijft met charme en humor. Gevraagd naar het autobiografische karakter van haar boeken, stelt Rosa Montero, dat het, behalve uiteraard bij interviews en reportages, altijd om fantasieën gaat die net zoveel met haar alledaagse, werkelijke leven te maken hebben als dromen.

De vertalingen in het Nederlands van werken van Rosa Montero zijn in eerste druk alle verschenen bij uitgeverij Wereldbibliotheek, sommige later in herdruk bij een andere uitgeverij. Opmerkelijk is dat geen twee vertalingen van de hand van eenzelfde vertaler zijn. Ze blijken over het algemeen prettig leesbaar, hoewel de ene vertaler wat vaardiger de pen hanteert dan de ander en wat treffender formuleringen wist te vinden. Ook klinkt in sommige vertalingen duidelijker bekendheid of affiniteit door met het gedachtegoed van Rosa Montero. Met name in de vertaling van Vrouwenportretten en De dochter van de kannibaal is sprake van goedge getroffen nuancering en sfeertekening.

Jammer is dat niet meer boeken van Rosa Montero bereikbaar zijn voor het Nederlandse publiek. Tot nu toe is bijvoorbeeld haar meest autobiografisch geïnspireerde werk, *La loca de la casa* uit 2003, niet in het Nederlands vertaald, evenmin als de indrukwekkende roman *Historia del rey transparente* uit 2005 en haar laatst verschenen boek, *Instrucciones para salvar el mundo* uit 2008. Het is dus duidelijk: er ligt nog aardig wat werk van Rosa Montero te wachten op goede Nederlandse vertalers.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Als een vorstin zal ik je behandelen	Emmy Kwant	1990
Het Kristal van Koud Water	Giny Klatser	1991
Mooi en donker	Mieke Westra	1994
Vrouwenportretten	Barber van de Pol	1997
De dochter van de kannibaal	Adri Boon	1999
Hartstochten	Catharina Blaauwendraad	2001
Het hart van Tartarus	Brigitte Coopmans	2002

Antonio Muñoz Molina

Antonio Muñoz Molina (1956) komt voort uit een boerenfamilie uit Úbeda, in de Zuid-Spaanse provincie Jaén, en die afkomst klinkt in sommige van zijn boeken door, bijvoorbeeld waar hij de fictieve plaats Mágina opvoert, waarvoor Úbeda model stond. Na zijn schooltijd trok Muñoz Molina naar Madrid voor een studie journalistiek, maar enkele jaren later keerde hij terug naar het zuiden om een studie kunstgeschiedenis te voltooien in Granada. Hij is gehuwd met Elvira Lindo, eveneens schrijfster en in Spanje vooral bekend vanwege de door haar geschreven televisieserie Manolito Gafotas uit 2004. Na enkele jaren in New York, waar Muñoz Molina van 2004 tot medio 2006 directeur was van het Cervantes Instituut, woont het paar nu weer in Madrid.

Zijn eerste literaire productie, vanaf begin jaren '80 van de vorige eeuw, bestond uit artikelen die in een aantal dag- en weekbladen geplaatst werden. In die tijd werkte Muñoz Molina enige jaren als gemeenteambtenaar. Naast zijn romans bleef hij ook altijd artikelen en columns schrijven, onder meer voor El País. Doordat hij een scherp polemist is en geen enkel heet hangijzer schuwt, is hij een invloedrijk opiniemaker. Sinds 1996 maakt hij deel uit van de Real Academia Española. In 2007 kreeg hij een eredoctoraat van de Universiteit van Jaén. Na bundeling van een aantal eerder in Diario Ideal verschenen artikelen in El Róbinson urbano (1984) en Diario del Nautilus (1986) bouwde Muñoz Molina geleidelijk een oeuvre op van zo'n twintig romans, zes artikelenbundels en acht essaybundels. Reeds vanaf het begin was zijn werk zeer succesvol: zijn debuutroman Beatus Ille (1986) werd bekroond en later verwierf hij tweemaal de Premio Nacional de Narrativa, met de werken El invierno en Lisboa (1987) en El jinete polaco (1991). De eerste editie van het autobiografische El jinete polaco verscheen in een oplage van 300.000 exemplaren en ook El viento de la luna was een bestseller. Sommige werken van Muñoz Molina zijn zeer omvangrijk. Enkele van zijn boeken werden verfilmd. Inhoudelijk bestaan zijn romans veelal uit een knappe vervlechting van fictieve gebeurtenissen met recente Spaanse geschiedenis. Ook komen er historische figuren in voor naast fictieve personages. De als thrillers opgezette werken Prins der duisternis en Winter in Lissabon werden door de schrijver zelf omschreven als vingeroefeningen, nodig om de sprong naar een eigen stijl te wagen.

Meer dan eens besteedt Múñoz Molina in zijn romans nadrukkelijk aandacht aan mensen in verdrukking, vervolgd en ontheemden. In recensies wordt in het algemeen buitengewoon lovend over de boeken van Muñoz Molina geschreven, zowel over de inhoud als over zijn schrijfstijl. Regelmatig is zelfs de kwalificatie 'meesterwerk' te signaleren. Deze auteur geeft dan ook blijk van een verbluffend, bij vlagen briljant, literair vakmanschap, dat onder meer tot uiting komt in overtuigende literaire constructies, vloeiende zinnen en een bijzonder rijk vocabulaire. Bovendien zijn al zijn vertellingen verrassend en meeslepend. De toon is dikwijls ironisch of zelfs sarcastisch, maar met een groot mededogen met verdrukte en vernederde mensen. Zijn romans staan elk op zich, maar vertonen thematisch een sterke onderlinge samenhang. Een schrijver met een grote zeggingskracht, gebaseerd op grote kundigheid en ruime kennis.

Prins der duisternis is het verhaal van een voormalig Spaans republikeins kapitein, in ballingschap in Engeland, die na een oproep van een revolutionaire organisatie terugkeert naar Madrid om daar een veronderstelde verrader te vermoorden, die hij echter nooit gezien heeft.

Het raamwerk van Winter in Lissabon wordt gevormd door de terugblik van een jazzpianist op zijn onmogelijke liefdesaffaire met een geheimzinnige vrouw. Deze beknopte roman is tegelijk een melancholieke ode aan de jazz en een spannende beschrijving van de zoektocht naar een verdwenen schilderij van Cézanne.

Strijdlust is een autobiografisch getint werk over de militaire diensttijd van een jongeman in 1979 in het Spaanse leger. Een rekrut reist van zijn woonplaats in het zuiden van Spanje naar zijn standplaats in Baskenland, waar in de kazerne onder de korporaals en sergeanten de geest van Franco nog lijkt rond te waren.

Het beklemmende Volle maan is opgezet als een politieroman. Het verhaal begint met de gruwelijke moord op een klein meisje. De inspecteur die belast wordt met het onderzoek acht het zijn persoonlijke verantwoordelijkheid de moordenaar te vinden. Tegelijk tracht deze man zich te ontworstelen aan privé-problemen uit zijn recente verleden.

In *Ruiter in de storm* schetst Muñoz Molina de recente historie van Spanje tot aan de eerste Golfoorlog, in samenhang met de geschiedenis van een familie in de fictieve plaats Mágina in Zuid-Spanje. Een belangrijk thema in dit boek is het verlangen van jonge Spanjaarden in de zeventiger jaren van de twintigste eeuw naar vrijheid en avontuur. Popmuziek speelt hierbij een belangrijke rol.

Beatus Ille werd pas laat in het Nederlands vertaald. De kern van het verhaal wordt gevormd door de overpeinzingen van een student die zich tijdens de revoltes van eind jaren '60 terugtrekt op het platteland om een proefschrift te schrijven over de republikeinse dichter Jacinto Solana, die na de Burgeroorlog ter dood werd veroordeeld, aan executie wist te ontkomen en uiteindelijk in 1947 omkwam bij een vuurgevecht met de guardia civil.

De titel van *Sefarad* verwijst naar de Hebreeuwse naam voor Spanje. Dit doorwrochte werk bestaat uit zestien hoofdstukken, elk opgebouwd rondom een andere hoofdpersoon, omringd wordt door vele andere figuren. Een centraal thema bindt de hoofdstukken aaneen: vervolging en ontheemding. De hoofdpersonen zijn ieder op eigen wijze slachtoffer van de gruwelen van de twintigste eeuw en van de tegenslagen van het dagelijks leven. Een duizelingwekkend kaleidoscoop van leefwerelden, onderling verbonden door de ellende die mensen elkaar aandoen.

In *Carlota's minnaar* vindt op een vliegveld een toevallige ontmoeting plaats tussen twee Spaanse mannen die in alle opzichten van elkaar verschillen. Een extraverte zakenman dringt zich met zijn persoonlijke geschiedenis op aan een hoogleraar die tegen wil en dank in het verhaal van de ander wordt meegesleept. Dit compacte werk van Antonio Muñoz Molina geeft bij uitstek blijk van zijn meesterschap; een juweeltje! De novelle *Zonder Blanca* is geschreven vanuit het perspectief van Mario, een brave, doodsaaie provincieambtenaar. Tot zijn eigen verbazing is deze man erin geslaagd Blanca, een intelligente, mooie vrouw uit een invloedrijk milieu, aan zich te binden. Zij is voor hem de personificatie van het volle, echte leven. Hij aanbidt haar met overgave en cijfert zichzelf volledig weg. Als Blanca zijn obsessieve toewijding als beklemmend lijkt te gaan ervaren, vlucht Mario in ontkenning van de realiteit. Het is een gevoelig, mysterieus en indringend verhaal.

De omvangrijke roman *De nacht der tijden* behelst de gedachtestroom van een Madrileense architect tijdens een treinreis door de VS, aan de vooravond van de Spaanse Burgeroorlog. De architect maakt gebruik van de opdracht voor een bibliotheek in de VS om Spanje nog tijdig te ontvluchten, noodgedwongen met achterlating van zijn vrouw en kinderen. Tijdens de laatste etappe van zijn reis, per trein, laat hij zijn gedachten gaan over zijn verleden en onzekere toekomst.

De recente ontwikkelingen in Spanje bleven voor hem lange tijd op de achtergrond, zozeer was hij in beslag genomen door zijn passie voor zijn Amerikaanse minnares, die hij in de VS weer hoopt te ontmoeten. Door de vele flashbacks, de ellenlange zinnen (in de vertaling behouden), verwijzingen en uitweidingen is het geen eenvoudige literatuur.

Nog verder dan bij *Strijdlust* duikt Muñoz Molina in *Maanstorm* terug in zijn eigen verleden, namelijk naar zijn adolescententijd. De stille jongen in het boerendorp Mágina ervaart zijn fysieke en geestelijke rijping als kracht om eigen keuzes in het leven te durven maken en begint zich te verzetten tegen alles wat hem door familie, school en kerk als vanzelfsprekend wordt opgedrongen. Zijn existentiële beschouwingen zijn weergegeven in fijnzinnige, exemplarische schilderijen.

Het Nederlandse publiek mag zich gelukkig prijzen dat Uitgeverij De Geus het initiatief nam, vanaf 1993 een aantal romans van deze Spaanse auteur in Nederlandse vertaling te publiceren. Vooral de vertalers van de laatste werken hebben zich uitermate zorgvuldig van hun taak gekweten, met raakgetroffen zinsneden en oog voor details. Zij doen de romans van Antonio Muñoz Molina in het Nederlands optimaal tot hun recht komen.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Maanstorm	Adri Boon	2012
De nacht der tijden	T. Hiligers/F. Kleinjan	2011
Zonder Blanca	Adri Boon	2011
Carlotta's minnaar	Adri Boon	2007
Sefarad. Het boek der ballingen	Erik Coenen/Adri Boon	2003
Beatus ILse	Ester van Buuren	2001
Ruiter in de Storm	Ester van Buuren	2000
Volle maan	Ester van Buuren	1999
Strijdlust	Ester van Buuren	1997
Winter in Lissabon	E. van Buuren/J. Verhulst	1995
Prins der duisternis	Ester van Buuren	1993

Álvaro Pombo

Toen Álvaro Pombo García de los Ríos in 1977, nadat hij ruim tien jaar in Londen had gewoond, terugkeerde naar Spanje, zei hij over zijn geboortestad Santander dat hij in die ongelukkige stad altijd neerslachtig werd. Hij was daar geboren in 1939, vlak na de Burgeroorlog, dus opgegroeid in een verre van onbekommerde tijd. Later bezocht hij een jezuïetencollege in Valladolid, waarna hij in Madrid filosofie en letteren studeerde. Voor voortzetting van zijn studie verhuisde hij in 1966 naar Londen en in zijn Engelse periode zette hij ook zijn eerste schreden op het schrijverspad. In 1984 vestigde hij zich definitief in Madrid. Op voordracht werd Álvaro Pombo in 2004 lid van de Real Academia Española (RAE) met een intreerede getiteld *Verosimilitud y Verdad*, een doorwrochte bezinning op het onderscheid tussen redenering en beschouwing. Met zijn brille en vrije opstelling zorgt Pombo af en toe voor een frisse bries in de nogal stoffige RAE.

Sinds enkele jaren is Pombo politiek actief, en wel voor de in 2007 opgerichte centralistische partij Unión Progreso y Democracia (UPyD). Als lijststaanvoerder in Madrid voor de senaatsverkiezing van 2008 kreeg hij na een energieke inzet in de verkiezingscampagne enorm veel voorkeurstemmen, maar door het toewijzingsstelsel verwierf hij geen zetel in de senaat; in 2011 overkwam hem dat nogmaals. Pombo is voorstander van een bijzondere status van het Castiliaans, namelijk als gemeenschappelijke taal in geheel Spanje. Met zeventien andere intellectuelen presenteerde hij in 2008 een manifest van die strekking aan het parlement, voorlopig nog zonder resultaat. Zijn maatschappelijke engagement blijkt ook uit zijn jarenlange werk als vrijwilliger bij een afkickproject voor drugsverslaafden.

Drie mensen waren in de loop der jaren naar zijn eigen zeggen van cruciale betekenis voor Álvaro Pombo. Op zijn zestiende sprak een van zijn leraren als eerste zijn vertrouwen uit in het literaire talent van de onzekere jonge Pombo. De tweede belangrijke figuur was een studiegenoot in Madrid, José Antonio Marina, met wie hij nog steeds elke zondagmiddag een discussie over filosofische thema's voert. De derde invloedrijke man kwam in zijn leven toen hij al 53 jaar oud was: de schrijver Ernesto Calabuig (1966), aan wiens mening, vooral in medisch-ethische kwesties, Pombo veel waarde hecht.

Álvaro Pombo is nogal een einzelgänger, die zich niet in schrijverskringen begeeft en openbare optredens veelal tracht te mijden. Hoewel hij zichzelf vooral als dichter ziet, is hij veel bekender als romanschrijver. Zijn eerste gepubliceerde werken kwamen betrekkelijk laat en waren niet uitermate succesvol, maar inmiddels wordt hij algemeen beschouwd als een der beste hedendaagse Spaanse schrijvers. Hij is een vertegenwoordiger van het subjectief realisme in de literatuur en van de psychologische fictie. Waren zijn eerste werken nogal pessimistisch van toonzetting met uitzichtsloze situaties en personen zonder hoop, een keerpunt kwam in 1990 met *El metro de platino iridiado*, dat door verschillende critici als zijn meesterwerk wordt beschouwd. De term die Pombo zelf voor deze omslag gebruikte, was: *la poética del Bien*, de poëzie van het Goede. Ethiek en menselijkheid treden vanaf dan in zijn werk op de voorgrond. Met zijn meesterlijke taalgebruik en aanstekelijke gevoel voor humor vormt Pombo een unieke, persoonlijke stem in de Spaanse literatuur.

Een aantal verhalen in zijn eerste verhalenbundel, *Relatos sobre la falta de sustancia* uit 1977, vertoont een openlijk homoseksueel karakter, wat in de Spaanstalige wereld destijds nogal wat opzien baarde. In een van zijn laatste romans, *Contra natura* uit 2005, hakt hij in op het toenemende commercialisme van homoseksualiteit. Toen in Spanje het homohuwelijk werd ingevoerd, vond Álvaro Pombo dat belachelijk; volgens hem moesten 'homo's niet de levensstijl van hetero's willen imiteren'. Later kwam hij daarop onder politieke druk terug, maar in het algemeen laat hij zich weinig gelegen liggen aan politieke correctheid. Ondanks zijn leeftijd staat Pombo volop in het moderne leven, is hij een enthousiast gebruiker van Internet en vindt hij geklaag over hedendaagse taalverloedering nonsens.

Het eerste werk van Álvaro Pombo was een dichtbundel, *Protocolos*, die in 1973 het licht zag. Sindsdien bestaat zijn gepubliceerde oeuvre in meerderheid uit proza: behalve zes bundels poëzie schreef hij zeventien romans en stelde hij twee verhalenbundels samen. Pombo voelde zich altijd zeer gestimuleerd door zijn uitgever, Anagrama, en is die ook steeds trouw gebleven. Vooral de laatste twee decennia werden zijn werken lovend ontvangen en werd hij met verschillende prijzen gelauwerd.

Bekroond werk	Prijs	
Variaciones	Premio El Bardo	1977
El héroe de las mansardes de Mansard	Premio Herralde	1983
El metro de platino iridiado	Premio Nacional de la Crítica	1990
Donde las mujeres	Premio Nacional de Narrativa	1997
La cuadratura del círculo	Premio Fastenrath de la RAE	1999
El cielo raso	Premio Fund. José Manuel Lara	2002
Artikelen	Premio Fund. Germán Sánchez	2004
La fortuna de Matilda Turpin	Premio Planeta	2006
El temblor del héroe	Premio Nadal	2012

Als eerst in het Nederlands vertaalde en nog verkrijgbare werk van Pombo kwam *Lichte vergrijpen* (*Los delitos insignificantes*, 1980/1986) pas vijftien jaar na het origineel uit. De hoofdpersoon, Ortega, een homoseksuele schrijver van middelbare leeftijd, krijgt een relatie met Quirós, een jonge klaploper. Aanvankelijk wordt de relatie door Ortega als inspirerend ervaren en klampt hij zich vast aan zijn jonge vriend. Onontkoombaar echter loopt de relatie op een drama uit en raakt Ortega ernstig gefrustreerd. In deze roman werkte Pombo een aantal ethische dilemma's op overtuigende wijze uit. Ondanks de tragische gebeurtenissen kent het verhaal humoristische en lakonieke passages. De afwisseling van sprankelende dialogen en diepzinnige overpeinzingen is raak getroffen, met veel oog voor details.

Het origineel van *De held van de mansardes van Mansard* (*El héroe de las mansardas de Mansard*) was in 1983 het romandebuut van Álvaro Pombo. Dit verhaal is gesitueerd aan de Atlantische kust, de streek van Pombo's jeugd, en speelt ook in de tijd waarin hij opgroeide. De hoofdpersoon in deze roman, Kús-Kús, is een merkwaardig jongetje dat het besloten wereldje van zijn excentrieke, welgestelde oma Mercedes en tante Eugenia, beschouwt, in het bijzonder hun omgang met de enkele vertrouwelingen en bedienden. Kús-Kús weet zich tot ieders vertrouweling op te werken en neemt juist daardoor een voor de anderen bedreigende positie in. Een intrigerend boek, waarin het uiteenlopende taalgebruik de grenzen tussen de personages symboliseert en afbakent.

De aangenomen zoon (origineel *El hijo adoptivo*, 1984) is het verhaal van Pancho, een obscure schrijver, en over zijn bij het begin van het verhaal al overleden moeder, door wie hij zich liet aanpraten dat publiceren van je werk zinloos is. Pancho is met de bejaarde huishoudster in zijn moeders huis in Noord-Spanje blijven wonen.

Op een dag krijgt hij bezoek van zijn voormalige secretaris die na korte tijd door zijn moeder aan de dijk werd gezet. Diens zoon trekt bij Pancho in huis en ontregelt het dagelijks bestaan. Het is een korte roman op de grens tussen realiteit en verbeelding, met een onverwacht tragisch einde. Deze roman is in 1991 verfilmd door de Galicische regisseur Juan Pinzás onder de titel *El juego de los mensajes invisibles*.

De Spaanse titel van de uitgave uit 1993 werd trouw gevolgd in de volledige titel van de volgende vertaling: *Verschijning van het Ewigweibliche* (verteld door Z.M. De Koning). Weer gaat het om een besloten wereldje van kort na de Burgeroorlog, nu van twee onafscheidelijke neefjes van twaalf jaar. Hun zelfverzonnen bijnamen zijn Sufkop en Chinees. Sufkop is een onstuitbare kletskop en Chinees de doener met een kleine hartje. Sufkop doet het woord. Tegen de achtergrond van W.O.-II krijgen de neefjes boksles van een oudbokser en spelen ze hun stoere spelletjes. Dan duikt plotseling in hun buurt het meisje Elke op, een geadopteerde wees uit Duitsland, een ingrijpende verandering. De belevingswereld van Sufkop en Chinees is met veel gevoel en humor neergezet.

Ook in de familiegeschiedenis *Onder vrouwen* (*Donde las mujeres*, 1996) geeft Pombo blijk van zijn vertelkracht en subtiele benadering. In twee villa's op een schiereiland aan de Atlantische kust leven enkele excentrieke dames in zelfgekozen afzondering. Zij achten zich ver verheven boven alles en iedereen, vooral boven mannen, die ze als onbelangrijk en inwisselbaar beschouwen. De vrouwelijke ik-figuur overdenkt dit benauwende milieu van binnenuit en ontdekt geleidelijk dat de relaties hier slechts uit schone schijn en veinzerij bestaan. Onvermijdelijk volgt de ontuchtering.

Het fortuin van Matilda Turpin. Na vijf vertalingen achtereen liet uitgeverij MKW tien jaar later gelukkig weer een roman van Pombo vertalen: *La fortuna de Matilda Turpin* uit 2006. Ook deze roman speelt zich af in een landhuis aan de Atlantische kust. Na het overlijden van de in de financiële wereld succesvolle Matilda, bij wie haar echtgenoot, een filosoof, de laatste jaren in de schaduw stond, valt de familie in een zwart gat.

De filosoof ontpopt zich tot een egocentrische oude bok die er niet voor terugdeinst slachtoffers te maken in zijn omgeving. Het gegeven resulteert in een sterke, tot nadenken stemmende roman, waarin Álvaro Pombo toont, in de loop der jaren in zeggingskracht nog gegroeid te zijn.

Menken Kasander en Wigman Uitgevers hebben waarschijnlijk expliciet gekozen voor publicatie in het Nederlands van juist deze zes werken van Álvaro Pombo. Ze hebben een gemeenschappelijke situering aan de Spaanse Atlantische kust, een overzichtelijke sfeer, die van een klein wereldje, en een herkenbaar verloop: een hoofdpersoon in een nogal elitair milieu komt door een onverwachte ontmoeting tot bezinning en zelfreflectie. In tegenstelling tot sommige andere romans van deze auteur zijn het verhalen waarin fantasie en werkelijkheid veelal gescheiden blijven en waarin citaten en intertekstualiteit niet overheersen. De uitgevers hadden ook een gelukkige keuze voor de vertalers. Al is hier en daar wel kritiek op details te leveren, bijvoorbeeld bij nogal brave en weinig idiomatische oplossingen, over het algemeen komt deze selectie uit het oeuvre van Pombo goed uit de verf en hebben de uitgevers de Nederlandse lezer een dienst bewezen.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Lichte vergrijpen	Elly Bovée	1995
De held van de mansardes van Mansard	Elly Bovée	1995
De aangenomen zoon	Elly Bovée	1996
Verschijning van het Ewigweibliche	Eugenie Schoolderman	1997
Onder vrouwen	Elly Bovée	1998
Het fortuin van Matilda Turpin	Frans Oosterholt	2008

Javier Sierra

Als eerste Spaanse schrijver drong Javier Sierra door tot de New York Times top tien van meestverkochte boeken in de US: hij behaalde in 2006 nummer zes op die lijst met *The Secret Supper*, de vertaling van *La Cena Secreta*. Van dit boek werden tezamen in ruim veertig landen al meer dan drie miljoen exemplaren verkocht. Met het aantal vertalingen neemt Javier Sierra momenteel als hedendaags Spaans schrijver de tweede plaats in, na Carlos Ruiz Zafón. Enkele Amerikaanse producenten hebben reeds belangstelling getoond voor het verfilmen van *La Cena Secreta*.

Wie kritiek durft uit te oefenen op Javier Sierra en zijn succesvolle romans, laadt al snel de verdenking op zich de zon niet in het water te kunnen zien schijnen. Toch zijn de kritieken niet mals. Kwalificaties als: speculatieve schrijfsels, pseudowetenschappelijke verzinsels en geschiedvervalsing worden zonder terughoudendheid gespuid. Historici richten hun pijlen vooral op de kwaliteit van Sierra's onderzoek, literair recensenten op zijn thematiek. Hij wordt vergeleken met Erich von Däniken, de controversiële Zwitserse auteur die vooral bekend werd door zijn theorieën over buitenaardse invloeden op de menselijke cultuur in de prehistorie.

Begaafd vorser of charlatan, begenadigd schrijver of windbuil? Sierra gaat onverdroten door, afficheert zich als journalist, schrijver en onderzoeker, bindt met zijn historische romans massa's toegewijde lezers aan zich en pareert alle kritiek door erop te wijzen dat hij 'oplossingsfictie' schrijft, romans die, 'gebaseerd op gedegen documentatie en veldonderzoek, antwoorden geven op historische mysteries die al eeuwen wachten op ontraadseling'.

Javier Sierra werd in 1971 geboren in Teruel. Hij studeerde journalistiek en communicatie aan de Complutense Universiteit in Madrid. Al jong was hij geobsedeerd door communicatie in de ruimste zin: toen hij achttien jaar was, richtte hij het tijdschrift *Año Cero* (Het jaar nul) op, dat hij voornamelijk zelf volschreef met artikelen over verschijnselen als reïncarnatie, occultisme, spiritisme en buitenaardse invloeden. Enkele jaren later werd hij medewerker aan het tijdschrift *Más Allá de la Ciencia* (Aan gene zijde van de wetenschap), eveneens een platform voor astrologie, magie, mysterieuze archeologie en soortgelijke onderwerpen. In 1998 werd hij hoofdredacteur van dit tijdschrift en tot op heden is hij adviseur ervan.

Ook was Javier Sierra presentator van diverse Spaanse radio- en tv-programma's over pseudowetenschappelijke thema's. Zo betuigde hij in 1993 in het tv-programma *Otra Dimensión* instemming met Stephen Turoff, een 'paranormale heler' uit Chelmsford, (Engeland) die beweerde operaties te kunnen uitvoeren door handgebaren buiten het lichaam. Tot 1995 schreef Sierra talloze artikelen over ufo's en vermeende mysteries uit de geschiedenis. Voorts tracht hij in internationaal samenwerkingsverband aan te tonen dat ooit, tot ongeveer 10.500 jaar vóór het begin van onze jaartelling, een 'gouden tijdperk van de mensheid' heeft bestaan, dat de oorsprong van alle beschavingen op aarde zou zijn.

In zijn eerste boek, *Roswell, Secreto de Estado*, verdedigde Sierra de authenticiteit van 'het geval Roswell', een Amerikaanse plaats waar in 1947 een groot voorwerp was neergestort dat volgens sommigen een ufo was. De film waarop Sierra zich baseerde en waarin de autopsie werd getoond op een 'buitenaards wezen', werd al spoedig ontmaskerd als trucage. Sierra's commentaar luidde vervolgens, dat de Amerikaanse autoriteiten in een voortdurend complot nog altijd de buitenaardse oorsprong van het neergestorte voorwerp trachtten te verhullen.

Een centrale stelling van Javier Sierra luidt dat de historie niet te begrijpen is zonder bovennatuurlijke elementen en buitenzintuiglijke waarneming, maar dat de officiële geschiedschrijving dergelijke aspecten systematisch verdoezelt. In interviews antwoordde hij op de vraag waarom hij van de esoterische journalistiek overstapte naar de historische roman: 'Jarenlang heb ik het paranormale bestudeerd en het enige dat ik in alle oprechtheid heb kunnen formuleren, zijn vragen. Om die te beantwoorden moest ik naar fictie overstappen.'

In oktober 2009 organiseerde de Universiteit van Sevilla een symposium over mysterie- en onderzoeksjournalistiek, waarbij Javier Sierra een centrale positie innam. Sceptici hadden geen goed woord over voor dit initiatief dat zij bestempelden als een knieval voor schaamteloze sensatiejournalisten, gebrek aan ethische overwegingen en waarheidsverdraaiing vanuit commerciële motieven.

Boeiend, meeslepend, zelfs intrigerend schrijven kan Javier Sierra beslist. Successievelijk komen in zijn historische romans alle pseudowetenschappen aan bod: getallensymboliek, teleportatie, bilocatie, hallucinaties, enzovoorts.

Hij geeft er in interviews steevast blijk van, zelf heilig te geloven in zijn betogen, maar ontegenzeggelijk maakt hij daarnaast handig gebruik van de golven van belangstelling in de westerse wereld voor bovennatuurlijke verschijnselen en metafysische verklaringen. Voorts beschikken hij en zijn literair agent over een fijne neus voor publiciteit, blijkens onder meer de uitvoerige websites over de romans.

Het geheime avondmaal beleefde ook in Nederlandse vertaling na een paar jaar al een tweede druk. Dit verhaal speelt zich af in Milaan tijdens de Renaissance. Centraal staat de totstandkoming van Het heilig Avondmaal van Leonardo da Vinci. Thema's als: gecodeerde boodschappen, de rol van de apostel Petrus, de paleizen van het geheugen, de relatie tussen de discipelen en de tekenen van de dierenriem, boodschappen op tarotkaarten, ze buitelen over elkaar heen. In Het geheim van Napoleon gaat het om een nachtelijke spirituele ervaring van Napoleon in de piramide van Gizeh en De dame in blauw is een jonge Spaanse non in de zeventiende eeuw die het vermogen bezit van bilocatie, op twee plaatsen tegelijk zijn.

Natuurlijk is in een roman iedere fantasie geoorloofd en mogen in een historische roman fictie en historische feiten gemengd worden. Het wordt echter aanvechtbaar, wanneer de schrijver het mengsel van fictie en realiteit presenteert als berustend op degelijk onderzoek en zelfs tezamen als de enig mogelijke werkelijkheid en de lezer in het ongewisse laat over de grens tussen beide, of nog sterker: pretendeert dat in zijn werk de fictie samenvalt met de historische werkelijkheid. Sierra stelt de gaten in de geschiedenis te dichten. In essentie verwijten zijn critici hem minachting voor de wetenschap en op die pretentie willen zij hem afrekenen.

De vertalers van zijn werken in het Nederlands, Mia Buursma en Heijo Alting, volgen Sierra nauwgezet in al zijn bloemrijke uitweidingen en geven nergens blijk van enige twijfel of scepsis. Zo hoort het natuurlijk ook: een vertaler dient, hoever de brontekst eventueel ook verwijderd is van zijn eigen opvattingen, de schrijver consequent te volgen en kan geen kritische noten toevoegen. De uitgever kan moeilijk kwalijk genomen worden, een graantje te willen meepikken van een wereldwijd kassucces. De lezer hoeft het echter niet allemaal voor zoete koek te slikken; hij kan zich door het boeiende verhaal laten bekoren of de benadering verwerpen, maar in elk geval zijn eigen oordeel vormen.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Het geheime avondmaal	Mia Buursma	2007
Het geheim van Napoleon	Heijo Alting	2007
De dame in blauw	Heijo Alting	2008

Francisco Umbral

Francisco Umbral is een pseudoniem van Francisco Pérez Martínez. Hij werd in 1932 geboren in Madrid, waarheen zijn moeder, Ana María Pérez Martínez, vanuit Valladolid ging voor de bevalling, omdat ze ongehuwd was en de roddels wilde vermijden. In zijn kinderjaren woonde Francisco gescheiden van zijn moeder in Laguna de Duero, ten zuiden van Valladolid. Haar afwezigheid en ongeïnteresseerde houding zouden hem zijn leven lang kwellen. Veel schoolopleiding heeft Francisco niet genoten: pas op zijn tiende ging het ziekelijke kind naar school en om zijn 'beschamende' afkomst niet te hoeven onthullen, stopte hij vóór het einde met de opleiding.

Vanaf zijn veertiende jaar werkte Francisco als loopjongen bij een bank. Van jongs af aan las hij alles wat hij in handen kreeg en geleidelijk groeide zijn roeping als schrijver. Toen Miguel Delibes, destijds redacteur van het dagblad El Norte de Castilla, Francisco's natuurlijke schrijftalent onderkende in zijn bijdragen aan het tijdschrift Cisne, bezorgde hij de jongeman een baan bij de krant. In 1959 trouwde Francisco met María España Suárez Garrido, afkomstig uit Zamora, die hij toen al lang kende. Het paar kreeg één zoontje, Pincho, dat al op vijfjarige leeftijd overleed aan leukemie. Na enige tijd in León vestigde het paar zich in 1961 in Madrid, waar Francisco eerst als correspondent voor El Norte de Castilla en later als journalist voor verschillende tijdschriften werkte. Uit die tijd dateren zijn pseudoniemen, Francisco Umbral en Jacob Bernabeú.

Het was een moeilijke tijd voor het jonge paar om financieel rond te komen, temeer daar Francisco bijna een jaar door verkeerd voorgeschreven medicijnen te ziek was om te werken. María España had een opleiding tot onderwijzeres gevolgd en werkte enige tijd in het onderwijs, maar later ontwikkelde ze zich tot portretfotografe en leverde ze veel foto's van beroemdheden aan El País. Het paar was onafscheidelijk, zij was Francisco's steun en toeverlaat, maar stond altijd in zijn schaduw. In 2007 overleed Francisco Umbral in Madrid aan een hartstilstand, na in 2003 al een bijna fatale longontsteking te hebben doorstaan.

Francisco Umbral was een autodidact die op breed terrein kennis vergaarde en zich ontwikkelde tot een veelzijdig, productief schrijver, dichter, journalist en columnist. In de zeventiger jaren gold hij als idool voor Madrileense studenten, zowel door zijn polemische artikelen als door zijn opvallende verschijning en dandyachtige optreden.

Hij was een charmeur die graag de boventoon voerde en een gewaardeerd gast in schrijverscafé's als Café Gijón. Tot in zijn laatste jaren was hij met zijn zware bril en onafscheidelijke witte sjaal een markant figuur in het Madrileense openbare leven.

Umbrals carrière als romancier nam een aanvang in 1965, in het inspirerende milieu in Madrid. Totaal schreef hij maar liefst ruim tachtig boeken, waaronder dertig romans, soms wel drie per jaar. Als zijn belangrijke werken uit de eerste decennia worden beschouwd: *Travesía de Madrid* (1966), *Diario de un snob* (1974) en *El hijo de Greta Garbo* (1976), dat gewijd is aan zijn moeder. Veel van zijn werken tonen een mengeling van fictie en non-fictie met veel autobiografische toelichtingen en dagboekgedeelten. Daarnaast schreef hij biografieën, onder meer van Federico García Lorca, Ramón María del Valle-Inclán en Lord Byron. De laatste uitgekomen boeken van zijn hand waren *Amado siglo XX* (2007) en postuum *Carta a mi mujer*, een eerbetoon aan zijn vrouw en een lofzang op het dagelijks leven vanuit het besef van de naderende dood, en *Obra poética* (2009), een bundel nagelaten poëzie. Het literaire werk van Umbral wordt gekenmerkt door fraaie, lange zinnen in een lyrisch, poëtisch proza, met verrassende beeldspraak en zorgvuldig gekozen formuleringen. Hij toont altijd gevoel voor ironie, dat soms tot bijtend cynisme verwordt.

Tot 1988 werkte Umbral voor *el País*, daarna vooral voor *el Mundo*, maar ook schreef hij altijd voor uiteenlopende tijdschriften. Zijn onderwerpen betroffen dikwijls grote en kleine gebeurtenissen in Madrid, politiek en literatuur. Naar eigen zeggen schreef hij twee artikelen per dag, 'één om te leven en één om te drinken'. Tijdens de laatste jaren van het Francoregime placht hij zijn artikelen af te sluiten met: *¡Y además queremos votar!* (En bovendien willen we stemmen!). Vanaf 1975, na de dood van Franco, was hij de belangrijkste documentalist en chroniqueur van de socioculturele beweging die bekend stond als de *Movida madrileña* (De Madrileense scene). In zijn columns nam hij zelden een blad voor de mond. Altijd al een scherp observator, werd hij geleidelijk een door politici en andere hooggeplaatsten gevreesd provocateur.

Francisco Umbral vergaarde een flink aantal literaire en journalistieke prijzen. De belangrijkste literaire prijzen behaalde hij kort na elkaar: in 1996 de *Premio Príncipe de Asturias*, een jaar later de *Premio Nacional de las Letras* en in 2000 de *Premio Miguel de Cervantes*. Hij werd in Spanje een der bekendste schrijvers.

Umbrals inspiratoren waren onder anderen Valle-Inclán, García Lorca, Camilo José Cela, Pablo Neruda, Rimbaud, Baudelaire en Byron. In 1999 vereerde de Complutense Universiteit hem met een eredoctoraat. De onderzoeksjournaliste Anna Caballé publiceerde nog tijdens zijn leven en met zijn instemming een biografie van hem, genaamd Francisco Umbral: El frío de una vida (2004).

Slechts twee boeken uit Umbrals omvangrijke oeuvre zijn in het Nederlands vertaald, *Mortal y rosa* en *Un ser de lejanías*, beide autobiografisch. Misschien wordt verondersteld dat zijn romans door de erin aangehaalde, Spaanse gebeurtenissen en de vele verwijzingen voor Nederlandse lezers moeilijk te begrijpen zijn, maar een ruimere selectie is altijd nog mogelijk.

In *Sterfelijk en roze* richt Umbral een monument op voor zijn tragisch jong overleden zoontje. Op ontroerende wijze belicht hij momenten uit het korte leven van het kind en hartverscheurend is de weergave van het sterven. De onmacht en wanhoop van een vader krijgt op indringende wijze gestalte. Door het fragmentarisch gepresenteerde verhaal zijn beschouwingen vervlochten over onder meer begrippen als tijd, leven en taal, met referenties aan diverse literaire werken. Door deze beschouwende gedeelten wint het geheel aan diepgang en kracht. In de woorden van Umbral zelf: 'En de spil van het boek, de kleine spil die het kind is, laat zelf de tijd en de woorden om zich heen draaien.' Een ander citaat: 'En enkel door mij kun je nu voortleven, net alsof je in mij woonde, mijn kind. En ik kan alleen voortleven door jou.'

De titel *Een wezen van verten* verwijst naar een definitie van de mens, afkomstig van Heidegger. In dit boek verhaalt Umbral – deels in dagboekvorm – fragmentarisch over zijn dagelijkse belevenissen en blikt hij terug op het persoonlijke verleden. De beschrijvingen lardeert hij ook hier met filosofische beschouwingen over thema's als dood, religie, liefde en literatuur, vrije associaties aan de hand van muzikale composities, werken uit de wereldliteratuur en tijdschriftpublicaties. Het is geen gemakkelijk leesvoer, alleszins de moeite waard en verrijkend.

Bij beide boeken was de Nederlandse vertaling in handen van M. Vanderzee, die de leesbaarheid vergrootte door toevoeging van een beschouwend nawoord en een uitvoerige, verhelderende notenlijst.

Deze vertaler, die zich de afgelopen tien jaar een bekwaam literair vertaler betoonde van werken van onder meer Julio Cortázar, Juan Ramón Jiménez, Juan Martínez Reverte en Juan Benet, heeft een knappe prestatie geleverd. Uit de Nederlandse uitgaven blijkt dat hij zich verdiept heeft in alle associaties en verwijzingen uit het origineel. Het zijn verzorgde, nauwkeurige vertalingen in goed Nederlands met aandacht voor de sfeer.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
Sterfelijk en roze	M. Vanderzee	2001
Een wezen van verten	M. Vanderzee	2004

Manuel Vázquez Montalbán

Toen Manuel Vázquez Montalbán in 1939 in de volkswijk Raval in Barcelona werd geboren, zat zijn vader in de gevangenis, veroordeeld wegens zijn activiteiten voor de Partido Socialista Unificado de Cataluña (PSUC). Zijn moeder, de historica Ana Sallés, hield in die tijd als naaister het gezin draaiende. Pas toen Manuel vijf jaar oud was, leerde hij zijn vader kennen. Later, nadat hij journalistiek, filosofie en letterkunde had gestudeerd, was het voor hem vanzelfsprekend, in de politieke voetsporen van zijn vader te treden: in 1961 werd hij ook lid van de PSUC. Het jaar daarna werd hij door een krijgsraad voor zijn rol in het verzet veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf. In die tijd schreef hij in de gevangenis van Lérida een boek over de journalistiek in Spanje. Na zijn vrijlating uit de gevangenis ging Vázquez Montalbán als freelancejournalist artikelen schrijven voor tijdschriften als Siglo XX en Triunfo, die door de censuur nauwlettend in de gaten gehouden werden. In 1966 werd zijn enige kind, Daniel Vázquez Sallés, geboren, die later eveneens schrijver en journalist werd. Manuel Vázquez Montalbán overleed na een zeer produktief schrijversbestaan plotseling op vierenzestigjarige leeftijd op het vliegveld van Bangkok aan een hartstilstand, nadat hij een reeks lezingen had gegeven over het schrijven van literaire thrillers. Na de crematie werd, in overeenstemming met zijn wens, zijn as verstrooid in de buurt van het wereldberoemde restaurant El Bulli in Cala Montjoi bij Rosas.

In de loop der jaren ontwikkelde Vázquez Montalbán zich tot een veelzijdig auteur: behalve journalist en essayist was hij ook romanschrijver en dichter en stelde hij bloemlezingen samen. Hij schreef niet alleen over politiek, maar ook bijvoorbeeld over sport, gastronomie en literatuur. In de jaren zestig heeft hij enkele boeken uit het Catalaans vertaald. Zijn eerste gedichten publiceerde hij in 1963; in 1969 debuteerde hij als romanschrijver. In die tijd schreef hij ook verschillende liederen voor de zangeres Guillermina Motta.

Het eerste deel van zijn detectiveserie Pepe Carvalho, die uiteindelijk 23 delen zou omvatten, werd gepubliceerd in 1972, het laatste deel in 2004. Behalve een serie spannende detectives vormt de reeks tezamen een sociaal-politieke kroniek van Spanje vanaf de laatste jaren van het Francobewind. Verder schreef Vázquez Montalbán met plezier verschillende boeken over kookkunst, onder meer een werk over gastronomie wereldwijd.

In *El pianista* (1985) wordt in retrospectie het dilemma geschetst waarvoor vele Spaanse kunstenaars zich in de Francotijd geplaatst zagen: ofwel in ballingschap gaan en zich buitenspel plaatsen, ofwel in het land blijven en het politieke klimaat verdragen. De kern van het verhaal is de ontmoeting tussen een componiste die Spanje onder druk verliet en een pianist die vond dat het zijn verantwoordelijkheid was om in het land te blijven. Zij vierde triomfen in het buitenland, maar keert zodra dat mogelijk is naar haar vaderland terug; hij eindigt roemloos als barpianist. Bij hun confrontatie blijkt dat de invloed van de politieke ontwikkelingen bij hen beiden diepe sporen heeft achtergelaten.

De roman *Galíndez* (1990) is gebaseerd op een waargebeurde geschiedenis. In een mix van reportage en fictie vertelt Vázquez Montalbán in deze roman over het leven van Jesús de Galíndez, een advocaat, Baskisch strijder in de Burgeroorlog en vertegenwoordiger van de Partido Nacional Vasco. In ballingschap in de VS deed Galíndez onderzoek naar Latijns-Amerikaanse dictators, in het bijzonder naar Rafael Trujillo van de Dominicaanse Republiek. In 1956 werd hij in New York ontvoerd, kort nadat hij de resultaten van zijn onderzoek had gepresenteerd. Daarna werd nooit meer iets van hem vernomen; het spoor eindigde in de Dominicaanse Republiek. Vázquez Montalbán bedacht het vervolg: 32 jaar later doet een Amerikaanse studente, Muriel Colbert, onderzoek naar wat er gebeurd kan zijn met Galíndez. Dezelfde duistere krachten die met Galíndez afrekenden, brengen haar nu ook in gevaar. In 1993 werd dit boek onder regie van Gerardo Herrero verfilmd als *El misterio Galíndez*.

In *Autobiografía del general Franco* uit 1992 rekt Vázquez Montalbán overtuigend en onverbiddelijk af met de dictator die hemzelf en zo vele anderen decennialang het leven vergalde. Dit is een vlijmscherpe satire, gebaseerd op ervaringen uit zijn directe omgeving, aangevuld met gedegen dossieronderzoek. Franco, el Caudillo, komt naar voren als een bekrompen, ijdele despoot. Het is een portret, even genadeloos als Franco zelf tijdens zijn leven was; het verleden blijkt nog niet verwerkt.

Als dichter werd Manuel Vázquez Montalbán door Josep María Castellet in een bloemlezing uit 1970 gerekend tot de nueve novísimos poetas españoles, de negen meest vernieuwende Spaanse dichters sinds de Burgeroorlog. In zijn geval gold dat vooral de dichtbundel *Una educación sentimental* uit 1967. In zijn gedichten en romans is hij ludiek, ironisch, geëngageerd en kritisch. Altijd toonde hij grote betrokkenheid bij de gevolgen van het regime voor het openbare leven. Grappig is, dat in alle delen van de Carvalho-serie aandacht wordt besteed aan gastronomie, bijvoorbeeld met de uitwerking van een recept van een beroemd gerecht. Artikelen en essays schreef hij ook wel onder welgekozen pseudoniem, bijvoorbeeld Sixto Cámara, naar een negentiende-eeuwse utopisch-socialist. Zelf achtte hij geen onderwerp te min om over te schrijven, wat volgens hem de toonaangevende literaire wereld wèl te verwijten was. Hij benadrukte ook altijd dat hij gastronom en Barcelona-supporter was.

Bij het grote publiek werd Vázquez Montalbán verreweg het meest bekend door de detectiveserie rond Pepe Carvalho. In de loop der jaren werd hij met diverse literaire prijzen geëerd. Voor *Los mares del sur* uit 1979 (Tahiti ligt bij Barcelona) kreeg hij de Premio Planeta van dat jaar. Met *Galíndez* (1990) verwierf hij in 1992 de Europese Literatuurprijs en in 1995 de Premio Nacional de Literatura. *Autobiografía del general Franco* uit 1992 werd bekroond met de (gedeelde) Literatuurprijs Ennio Flaiano 1994 en in 1995 ontving Vázquez Montalbán de Premio Nacional de las Letras Españolas als waardering voor zijn gehele oeuvre. Postuum werd hem in 2006 de Catalaanse Premio Carvalho toegekend.

De meeste romans en detectives van Manuel Vázquez Montalbán zijn in het Spaans nog moeiteloos verkrijgbaar. Vrijwel zijn gehele journalistieke werk van 1962 tot 2003 wordt de komende jaren in drie omvangrijke bundels heruitgegeven. Zijn naam leeft, behalve in zijn uitvoerige nagelaten oeuvre, onder meer voort in naar hem genoemde straten en instituten in verschillende Spaanse steden.

De Nederlandse vertalingen van boeken van Vázquez Montalbán zijn nog slechts tweedehands en in bibliotheken te vinden. Van de Pepe Carvalho-serie werden slechts enkele delen in het Nederlands vertaald. Die beperkte selectie geeft wel een goede indruk van de lakonieke schrijfstijl en meeslepende verteltrant van Vázquez Montalbán.

Ook in de vertalingen – alle van de hand van Saskia Otter – van zijn meer doorwrochte werken zijn stijl, toon en wijze van formuleren goed getroffen. In deze romans, *De pianist*, *Autobiografie van generaal Franco en Galíndez*, spoorloos verdwenen, blijkt dat deze belangwekkende auteur aanzienlijk meer diepgang bezat dan hij zelf wel eens suggereerde: een levensgenieter, maar beslist niet oppervlakkig.

Vertaalde boeken

Titel	Vertaling	Jaar
<i>De pianist</i>	Saskia Otter	1989
<i>Autobiografie van Francisco Franco</i>	Saskia Otter	1994
<i>Galíndez, spoorloos verdwenen</i>	Saskia Otter	1995
<i>Voetbal is oorlog</i>	Maria Florenza Rodellar	1996
<i>Tahiti ligt bij Barcelona</i>	Maria Florenza Rodellar	1997
<i>Tangi in Buenos Aires</i>	Francine Mendelaar	1999

Spaanse winnaars Nobelprijs voor de Literatuur

Zeven Nobelprijswinnaars heeft Spanje tot nu toe opgeleverd, waarvan vijf voor Literatuur. Het aantal Spaansschrijvende laureaten staat nu totaal op tien, maar dat komt door winnaars uit verschillende Spaans-Amerikaanse landen. Voor Nederland ziet het beeld er geheel anders uit: ons land kende wel achttien Nobelprijswinnaars, maar tot nu toe geen voor Literatuur. Hoewel deze prijs een oeuvreprijs is, wordt bij de uitreiking soms toch een specifiek werk aangehaald.

José Echegaray y Eizaguirre	1904	El gran galeoto
Jacinto Benavente Martínez	1922	Los intereses creados
Juan Ramón Jiménez	1956	Platero y yo
Vicente Aleixandre	1977	Poemas de la consumación
Camilo José Cela	1989	La colmena

José de Echegaray

De familie van José de Echegaray (1832-1916) was van Baskische afkomst. José werd geboren in Madrid, maar bracht zijn jeugd door in Murcia, waar zijn vader leraar Grieks was. Hij voltooide een studie Wiskunde en Economie in Madrid en werkte enkele jaren als wiskundeleraar. Daarnaast schreef hij een aantal wiskundige werken die hem internationale erkenning bezorgden. Toch stapte hij over naar de politiek, werd Minister van Handel en vervolgens van Financiën. Op het hoogtepunt van zijn loopbaan gooide hij echter het roer weer helemaal om en ging theaterwerken schrijven, een passie uit zijn jonge jaren. Met een gemiddelde van twee per jaar bracht hij zijn oeuvre uiteindelijk op bijna zestig toneelstukken, waarvan de helft in versvorm. Bij het grote publiek boekten de opvoeringen veel succes, maar de critici vonden vooral zijn eerste stukken melodramatisch. De opbouw van zijn werken was steeds eenvoudig, logisch, bijna mathematisch, de thematiek echter romantisch: veelal handelend over conflicten in de maatschappij. In Spanje's Gouden Eeuw vond Echegaray zijn voorbeelden en voor de Noor Henrik Ibsen had hij grote bewondering. In 1904 werd hij bekroond met de Nobelprijs voor literatuur, waarbij zijn werk *El gran galeoto*, een drama in drie bedrijven, met name genoemd werd. Hij moest de prijs delen met Frédéric Mistral. De jury motiveerde de keuze voor Echegaray aldus: "Als erkenning voor de vele briljante composities die op originele wijze de grootse tradities van het Spaanse drama hebben doen herleven." Critici in Spanje vonden dat zijn tijdgenoot Benito Pérez Galdós de prijs meer verdiend had.

Jacinto Benavente

Jacinto Benavente (1866-1954) was de jongste van drie kinderen van een beroemde kinderarts uit Madrid. Hij studeerde Rechten, maar stopte met de studie toen zijn vader in 1885 overleed. Zijn hart volgend ging hij reizen, literatuur bestuderen, reportages en korte verhalen publiceren en enige tijd zelfs als circusimpresario werken. Benavente trouwde nooit, maar zijn homoseksualiteit moest natuurlijk absoluut verhuuld blijven. In 1892 werd zijn eerste boek gepubliceerd: *Teatro fantástico*. Aan het eind van de negentiende eeuw richtte hij in Madrid een theater op en een eigen literaire kring. Benavente zette zich vooral in zijn beginjaren nadrukkelijk af tegen het populaire 'overdreven melodrama' van Echegaray. Zelf wilde hij gestalte geven aan geloofwaardig, realistisch toneelwerk met een vleugje ironie, zonder moralisme. Zijn oeuvre omvat vooral veel toneelwerk, daarnaast gedichten, beschouwingen over toneel, reisverhalen en andere verhalen. Was zijn toon aanvankelijk behoorlijk scherp, op latere leeftijd toonde hij zich veel bezonken en milder. In 1922 kreeg hij de Nobelprijs voor de literatuur voor 'de waardige wijze waarop hij de tradities van de Spaanse toneelkunst heeft voortgezet'. Tijdens de Burgeroorlog verbleef hij in Valencia, waar hij en zijn toneelwerken enthousiast onthaal vonden bij het Volksfront. In de Francotijd werden hem belemmeringen opgelegd: zo mochten zijn stukken slechts opgevoerd worden zonder auteursnaam. Vanaf 1947 werd hij echter door het bewind omarmd als 'onze vermaarde toneelschrijver'. Benavente liet een zeer uitvoerig oeuvre na, meer dan 170 werken, opgebouwd in ruim zestig jaar. In het Retiro-park in Madrid is een standbeeld voor hem als lievelingszoon van de stad opgericht, maar zijn werk wordt vrijwel niet meer opgevoerd.

Juan Ramón Jiménez

Juan Ramón Jiménez (1881-1958) werd geboren in het plaatsje Moguer in de provincie Huelva. Zijn familie bestond uit succesvolle wijnhandelaren. Hij studeerde enkele jaren in Sevilla, aanvankelijk aan een kunstacademie, daarna Rechten, maar voltooide geen van beide. Hij vestigde zich in Madrid en kwam er onder meer in aanraking met Rubén Darío, de invloedrijke dichter uit Nicaragua, leider van de Modernistas, en publiceerde zelf ook zijn eerste gedichten. Na de dood van zijn vader in 1900 raakte Juan Ramón Jiménez in een ernstige depressie, waardoor hij jarenlang nauwelijks tot iets in staat was, behalve gedichten schrijven.

In 1905, de depressie voorlopig bedwongen, keerde hij terug naar zijn geboortedorp en beleefde zijn meest produktieve schrijversperiode. In 1911 verhuisde hij naar Madrid, waar hij Zenobia Camprubí Aymar leerde kennen, zijn grote liefde. In 1916 trouwden ze in de VS. Die tijd betekende tevens een keerpunt in zijn werk: ervóór intense, gevoelige poëzie, erna lyrisch-intellectuele gedichten. Jiménez kreeg grote invloed op de Generatie van '27. In 1936 vluchtte hij met Zenobia naar Cuba en drie jaar later vestigden ze zich in Washington. Een derde periode in zijn werk breekt aan: de realistische periode. In 1946 maakt hij weer een zware depressie door.

Vanaf 1950 gaf hij college aan de Universiteit van Puerto Rico. In 1956 werd zijn vrouw ernstig ziek. Jiménez laat de rector magnificus van de Universiteit de Nobelprijs in ontvangst nemen. De motivering van de jury luidt: 'Voor zijn lyrische poëzie die in de Spaanse taal een voorbeeld van een hoogstaande geest en artistieke zuiverheid vormt.' Het aangehaalde *Platero y yo* uit 1914 is een poëtisch verhaal over een ezeltje. Het is in 1951 in het Nederlands vertaald als *Platero en ik*, een Andalusische elegie, en in 2005 bewerkt door M. Vanderzee. Kort na de uitreiking van de Nobelprijs sterft Zenobia aan borstkanker. Ramón komt er niet overheen en overlijdt twee jaar later.

Vicente Aleixandre

Vicente Aleixandre (1898-1984) is uit Andalusië afkomstig. In Madrid bracht hij zijn schooltijd door en bezocht hij de universiteit. Begin twintiger jaren bekleedde hij, na een studie Rechten en Handelskennis in Madrid, een positie als lector handelskennis. Ook werkte hij enige tijd als medewerker publicaties voor de Andalusische Spoorwegen. Evenals Jacinto Benavente bleef hij zijn hele leven ongehuwd en moest hij zijn homoseksualiteit verborgen houden. Wel had hij enkele goede vrienden en vriendinnen die hem altijd trouw bleven. Vanaf 1922 werd zijn leven getekend door een chronische nierontsteking, waardoor hij lange perioden rust moest houden. Hij trok zich daartoe terug op het platteland. In 1932 moest een van zijn nieren worden verwijderd. In eenzaamheid begon hij romantische poëzie te schrijven. Mensen die hem inspireerden waren James Joyce en Sigmund Freud.

In 1927 vestigde hij zich voorgoed in een dorpje ten noorden van Madrid. Voor zijn derde bundel gedichten ontving hij in 1933 de Premio Nacional de Literatura. Ook hij wordt gerekend tot de Generatie van '27.

Ondanks zijn linkse opvattingen bleef hij tijdens de Burgeroorlog in Spanje, in verband met zijn zwakke gezondheid. Over het algemeen werd hij met rust gelaten, maar aan het eind van de Burgeroorlog werd zijn huis verwoest.

Aan zijn vriendschap met verwante geesten als García Lorca, die aan het begin van de Burgeroorlog geëxecuteerd was, was een abrupt einde gekomen. Pas jaren later mocht hij zelf weer publiceren en spreekbeurten houden. In 1942 schreef Carlos Bousoño een indrukwekkende biografie van Aleixandre. Vanaf 1950 verschenen enkele bundels 'poëtisch proza' en werd hij een voorbeeld voor de naoorlogse dichters-generatie. In de loop der tijd schreef hij ook enig prozawerk, zoals een bundel schrijversportretten. In 1949 werd hij benoemd tot hoogleraar Taalkunde en een jaar later trad hij toe tot de Real Academia de España. Zijn laatste werk dateert uit 1974. In 1977 werd hij geëerd met de Nobelprijs voor de Literatuur. De jury loofde zijn 'vernieuwende poëzie in de traditie van de Spaanse dichtkunst'. Zijn laatste levensjaren werd hij opnieuw geteisterd door gezondheidsproblemen en in 1984 overleed hij in Madrid. Postuum werden nog verschillende poëziebundels van hem gepubliceerd en werd vrijwel zijn gehele oeuvre heruitgegeven. In Nederlandse vertaling is slechts in 1978 verschenen: In een weids domein, een bloemlezing gedichten in de vertaling van J. Lechner.

Camilo José Cela

De vijfde Spaanse winnaar van de Nobelprijs voor de literatuur was Camilo José Cela (1916-2002), aan wie de prijs werd toegekend in 1989. Zijn boek dat door de jury speciaal vermeld werd, was *La colmena* uit 1951, in het Nederlands *De bbijenkorf*, laatst vertaald in 2004 door J.G. Rijkmans. Over Cela is een hierboven een hoofdstuk gewijd.